

Saimaan ammattikorkeakoulu
Aikuiskoulutus ja palvelutoiminta
Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi

Merja Kultalahti

JÄLJET 28° - nuorten taidetyöpaja -hankekirjan Myrskyisä synty

Opinnäytetyö 2011

TIIVISTELMÄ

Merja Kultalahti

Jäljet 28° - nuorten taidetyöpaja -hankekirjan Myrskyisä synty, 42 sivua, 5 liitettä

Saimaan ammattikorkeakoulu

Aikuiskoulutus ja palvelutoiminta

Sosiaali- ja terveysala, Lappeenranta

Sosiaalialan koulutus

Opinnäytetyö, 2011

Ohjaajat: lehtori Helena Rautiainen Saimaan ammattikorkeakoulu, toiminnan-

johtaja/hankevastaava Minna Pirilä-Martti Etelä-Karjalan Lastenkulttuurikeskus

Metku

Tämä opinnäytetyö koostuu teoriaosuudesta ja Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskus Metkulle kootusta Jäljet 28° -hankekirjasta. Metkun organisoima Jäljet 28° - itäistä pituutta - nuorten taidetyöpajahanke toimi Lappeenrannan alueella vuosina 2009–2011. Hankekirjan tavoitteena oli koota hankkeen monipuoliset taidetyöpajat, seminaarit ja tapahtumat selkeäksi ja mielenkiintoiseksi kirjaksi, joka toimii myös hankkeen loppuraporttina. Ennen kaikkea hankekirjassa oli tarkoitus säilyttää nuorten ääni ja henki sekä tehdä kunniaa heidän saavutuksilleen. Hankekirjan materiaalin koostamista auttoi tiivis työskentely hankkeen parissa, jolloin oli mahdollisuus vuorovaikutuksessa toimijoiden kanssa hahmottaa, millaisena se palvelisi parhaiten tavoitteita. Hankevastaavan kanssa yhteistyö oli tiivistä ja hedelmällistä koko hankkeen ajan.

Opinnäytetyö kuuluu laadulliseen tutkimustraditioon. Opinnäytetyöraportissa nostetaan esille käsitteitä, joita pidetään nuorten kanssa tehtävässä työssä tärkeinä. Taiteiden ja luovuuden mahdollisuuksia, dialogisuutta, monitoimijuutta ja yhteisöllisyyttä käsitellään sekä hyvinvoinnin tuottamisen että haasteiden kannalta. Reflektointitaidot ja reflektiivinen kirjoittaminen liittyvät tiiviisti edellä mainittuihin käsitteisiin. Nuorten omaa ääntä edustavat tutkimukset taiteen ja kulttuurin merkityksestä ja vaikuttavuudesta. Opinnäytetyöraportin aiheiden valinnalla oli pyrkimys herättää nuorten kanssa työskenteleviä miettimään kriittisesti sosiaalialan työn solmukohtia ja samalla keksimään niihin uudenlaisia ratkaisuja.

Hankekirjan avulla Jäljet 28° -hankkeen tietotaitoa halutaan siirtää eteenpäin, mutta ennen kaikkea inspiroida niin hankkeeseen osallistuneita kuin muitakin nuoria ja edistää nuorten kulttuuri- ja taideharrasteita. Opinnäytetyöraportin tavoitteena oli herätellä sosiaalialantyytä tekevät kriittisesti miettimään omaa työskentelytapaansa, reflektointitaitojaan ja asennettaan nuoria kohtaan.

Asiasanat: nuoret, taidetyöpajatyöskentely, monitoimijuus, dialogisuus, yhteisöllisyys, reflektio, reflektiivinen kirjoittaminen

ABSTRACT

Merja Kultalahti

The Stormy Birth of the Project Book "Jäljet 28°" – Youth Art Workshop, 42 pages, 5 appendices

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Health Care and Social Services, Degree Programme in Social Services

Bachelor's Thesis 2011

Instructors: Senior Lecturer Helena Rautiainen, Project Manager Minna Pirilä-Martti of the South Karelia Children's Cultural Centre, "Metku"

This thesis consists of a theory section and a project book called, "Jäljet 28°" which was compiled for the South Karelia Children's Cultural Centre, "Metku". A youth art workshop called "Jäljet 28° east longitude" was organised by "Metku" and was held in the Lappeenranta region during 2009-2011. The aim of the project book was to compile the results of art workshops, seminars and events into a well-defined and interesting book that would also serve as a final report for the project. The intention was to preserve the voice and the spirit of the youth and to give credit for their achievements. The compilation of the material was made relatively easy by the fact that I worked intensely with the project, thus I had the opportunity to see how the project would best serve its purpose. The collaboration with the project manager was intense and prolific throughout the project.

The thesis is qualitative. The report highlights issues that were found to be important in the work with the young people. Issues discussed include dialogue, multi-professional collaboration, sense of community, and the possibilities of art and creativity by describing how they promote wellbeing as well as the challenges they present. Reflection skills and reflective writing are closely related to the aforementioned concepts. Opinions of the youth can be seen in the research of the meaningfulness and the impressiveness of art and culture. The aim of the thesis report is to make people working with young people think about the problems in the social services, and to find new solutions to the problems.

The intention of the project book is to pass on the knowhow of the project "Jäljet 28°" and, most importantly, to inspire young people and to promote their cultural and artistic interests. The aim of the thesis report is to make people working in the social services think about their own working methods, reflection skills and attitude towards the young.

Keywords: Dialogue, Multi-professional Collaboration, Reflective Writing, Sense of Community, Youth Art Workshop Activity

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	5
2 TAIDE JA KULTTUURI – NUORTEN HYVINVOINNIN METSÄSTYS.....	6
2.1 Nuorisobarometri 2009 – Taidekohtia.....	6
2.2 Nuoret taiteen tekijöinä -väliraportti	7
2.3 Lappeenrannan lasten ja nuorten hyvinvointiselonteko IV	8
3 AVAIMIA NUORTEN HYVINVOINNIN TUKEMISEEN	10
3.1 Taiteen ja luovuuden mahdollisuudet	10
3.2 Dialogisuuden uudet oivallukset	14
3.3 Haasteellinen monitoimisuus	16
3.4 Yhteisöllisyys ja hyväksyvä välittäminen.....	19
4 JÄLJET 28° - ITÄISTÄ PITUUTTA – MYRSKYN SILMÄSSÄ.....	22
4.1 Hallinnointi ja organisaatiot.....	22
4.2 Toiminnan tavoitteet	22
4.3 Toteutus	23
5 HANKEKIRJAN KOOSTAMINEN OPINNÄYTETYÖNÄ.....	23
5.1 Opinnäytetyön prosessi ja tavoitteet.....	24
5.2 Hankekirja	25
5.2.1 Muodon suunnittelu	26
5.2.2 Tehtävä ja tavoitteet.....	26
5.2.3 Materiaalin kokoaminen	27
5.2.4 Toteutus.....	28
5.3 Reflektio ja reflektiivinen kirjoittaminen	30
6 EETTISET NÄKÖKOHDAT	32
6.1 Opinnäytetyötä hahmotellessa	32
6.2 Hankekirjaa kootessa	33
7 POHDINTA	35
LÄHTEET	40

LIITTEET

Liite 1 Jäljet 28° -hankekirjan sisällysluettelo

Liite 2 Jäljet minussa -runo

Liite 3 Kohtaamisia ja tömähdyksiä -artikkeli

Liite 4 Hyvinvoinnin mittareita etsimässä -artikkeli

Liite 5 Aluksi...on unelma -artikkeli

1 JOHDANTO

Opinnäytetyön lopputuotoksena syntyi hankekirja Jäljet 28° - itäistä pituutta - projektille, jota hallinnoi Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskus Metku. Tiivis yhteistyö niin harjoittelun kuin vapaaehtoistyönkin puitteissa teki mahdolliseksi hankkeen kokonaiskuvan hahmottamisen ja ensikäden tiedon keräämisen koko hankekaudelta. Hankekirja esittelee nuorten taidetyöpajatoimintaa kahden ja puolen vuoden ajalta. Se toimii myös loppuraporttina Myrsky-nuorisohankkeelle, jonka osana Jäljet 28° -hanke on. Hankekirja on tärkeä osa tietotaidon säilyttämistä ja eteenpäin siirtämistä, sillä muuten projektien ja hankkeiden hyöty jää vain paikallisten toimijoiden tietoon.

Jäljet 28° - itäistä pituutta -taidetyöpajahanke oli osa kolmivuotista Myrsky-nuorisohanketta, jota Suomen Kulttuurirahasto rahoittaa. Myrskyn tavoitteena oli vaikuttaa nuorten hyvinvointiin tuomalla taide nuorten arkeen. Toiminnan kautta toivottiin ennakoivaa vaikutusta nuorten syrjäytymisuhkiin. (Kotilainen, Siivonen & Suoninen 2010, 5.) Jäljet 28° -hankkeessa käytettiin taidetyöpajoja luomaan kontaktia nuorten ja juhlalliselta kuulostavan taiteen välille. Hankkeessa haluttiin myös tehdä moniammatillista yhteistyötä opettajien, taiteilijoiden ja sosiaalialan työntekijöiden ja opiskelijoiden kanssa. (Pirilä-Martti 2008.)

Opinnäytetyöraportin teoriaosuudessa pohditaan yleisellä tasolla nuorten kohtaamista taiteen ja kulttuurin parissa. Paikallisella tasolla tarkastellaan hyvinvoinnin tavoitteita ja niitä keinoja, joilla nuorten hyvinvointia pyritään edistämään. Opinnäytetyössä nostetaan esille myös kirjoittajan näkemyksen mukaan tärkeitä käsitteitä ja näkökulmia, jotka ovat avainasemassa mietittäessä nuorten hyvinvoinnin tukemista. Kiinnostukseni opinnäytetyön tekemiseen heräsivät tutustuessani hankkeen sisältöön, arvoihin ja toimintatapoihin. Nuorten hyvinvoinnin tukeminen monitoimijuuden sekä kulttuuri, taiteiden ja luovuuden avulla on mahdollisuus muuttaa totuttuja toimintatapoja. Opinnäytetyöraportin tavoitteena onkin herättää kiinnostusta kriittiseen sosiaalialan työn tarkasteluun ja uusien toimintatapojen käyttöönottoon.

2 TAIDE JA KULTTUURI – NUORTEN HYVINVOINNIN METSÄSTYS

Monissa sosiaali- ja terveystutkimuksissa on taide- ja kulttuurikokemusten todettu olevan osallisena hyvinvoinnin rakentumisessa. Vanhasen hallituksen ohjelma painotti luovuuden kasvavaa merkitystä yksilöiden, yhteisöjen ja koko yhteiskunnan hyvinvoinnissa (Opetusministeriön julkaisuja 2004:4.). Taiteellisen toiminnan lisäksi hyvinvointiin vaikuttavina tekijöinä nähdään yhteisöllisyys sekä itsensä toteuttaminen ja ilmaisu. Nuoruudessa taide voi olla tärkeä apukeino elämän suunnan ja merkityksen löytämisessä ja myös helpottaa murrosiän myrskyjä. (Kotilainen & Siivonen 2010, 1.) Nuorten omaa suhtautumisesta taiteeseen ja kulttuuriin valottaa sekä Sami Myllyniemen Taidekohtia – Nuorisobarometri 2009 että Myrsky-nuorisohankkeen oma tutkimus Nuoret taiteen tekijöinä -väliraportti. Lappeenrannan lasten ja nuorten hyvinvointiselonteko IV 2011–2014 -materiaali nostaa paikallista näkökulmaa esille.

2.1 Nuorisobarometri 2009 – Taidekohtia

Valtion nuorisoasiain neuvottelukunta julkaisee vuosittain (alkaen 1994) Nuorisobarometri -tutkimusta. Vuoden 2009 tutkimuksen teemana on taide ja kulttuuri. Taidekohtia -kirja (Myllyniemi 2009, 6) selvittelee nuorten suhtautumista taiteeseen, kulttuuriin ja luovuuteen liittyviin kokemuksiin ja omaan tekemiseen harrasteiden kautta. Kyselyllä haluttiin luodata nuorten omaa aktiivisuutta, taiteen ja kulttuurin merkityksiä nuorille ja nuorten antamia merkityksiä niille.

Kulttuurin, taiteen ja luovuuden määrittely hyvin laajasti, kuten tässä Myllyniemen barometri-kyselyssä tehtiin, toi omat ongelmansa toteutukseen. Sillä jos kulttuuri, taide ja luovuus ovat kaikkea, samalla ne eivät ole mitään. Käsitteitä ei määriteltä eikä rajattu, vaan luotettiin kysymyksissä annettujen vaihtoehtojen ohjaavan ajatukset oikeaan suuntaan. Näin kysymällä saadaan kuva nuorten kulttuuri- ja taidekäsitteistä ja selvittämällä luovuuden kokemuksia nähdään, mitä nuoret voivat luovuudella tarkoittaa. Kyselyssä ilmeni, että nuoret kokivat voivansa toteuttaa luovuutta niin harrasteissa kuin arjessa, kotona ja kave-

reiden seurassa. Myös liikunnalliset harrasteet voivat heidän mielestään olla luovia. (Myllyniemi 2009, 6–7.)

Tärkeimpinä syinä kulttuurin ja taiteen parissa toimimiseen nuoret näkivät ilon ja oppimisen ohella ystävät ja yhdessä tekeminen. Kyselyn tulokset kertovat luovien harrastusten sekä taiteen ja kulttuurin tukevan nuoren sosiaalista kasvua luonnollisessa arjen kasvuympäristössä. Nuorten enemmistön mukaan taiteesta ei tarvitse olla mitään hyötyä, vaan se on itseisarvo. Suurin osa ei myöskään pidä taidetta erillisenä saarekkeena, vaan kokee sen tuottavan elämyksiä, kasvattavan itsetuntoa ja voivan vaikuttaa yhteiskuntaan. (Myllyniemi 2009, 7–9.)

Nuorten omat ajatukset taiteesta, kulttuurista ja luovuudesta ovat niitä ohjenuoria, joita heidän kanssaan toimivien kannattaa kuunnella. Samalla Taidekohtia -kirja kuvaa kulttuurin ja taiteen nuorisotutkimuksen nykytilaa, kulttuuritutkimuksen merkitystä yleensä sekä kiinnittää sen yhteiskunnan muihin osa-alueisiin.

2.2 Nuoret taiteen tekijöinä -väliraportti

Nuorisotutkimusverkoston toteuttamassa Nuoret taiteen tekijöinä -tutkimushankkeessa halutaan tutkimustuloksia siitä, miten taide toimii Myrskyhankkeessa nuoren elämässä hyvinvoinnin tukena. Lähtökohta tutkimuksessa oli tulevaisuuteen suuntaava, kehittävä arviointitutkimus, jossa pääosin vastajina toimivat nuoret itse. Tavoitteena oli ymmärtää nuorten hyvinvoinnin rakentumista, hankkeen vaikuttavuutta nuorten elämässä ja hanketta kokonaisuutena sekä kehittää nuorisohankkeiden tuottamia ideoita ja käytänteitä poliittisen suunnittelun tueksi. (Kotilainen, Siivonen & Suoninen 2010, 5–6.) Tutkimuksessa lähtökohtana olivat taiteen tekemisen merkitykset ja käytännöt, jolloin voidaan koetella hyvinvoinnin ja osallisuuden käsitteitä ja lähtökohtia. Nuoret taiteen tekijöinä -tutkimushankkeessa tutkittiin sitä, millainen resurssi taiteellinen toiminta voi olla nuorelle niin sosiaalisesti, taloudellisesti kuin kulttuurisesti. Samalla mietittiin taiteellisen toiminnan mahdollistavan yhteisön, jossa ammattitaitelija toimii tukena, merkitystä. (Kotilainen ym. 2010, 6.) Hyvinvointia haluttiin tarkastella tutkimuksessa nuorten taiteellisen ilmaisun, oman äänen kuuluvaksi saattamisen ja yhteisöllisyyksien rakentumisen risteyksissä (Kotilainen 2009).

Tulokset osoittavat, että toiminta on lisännyt nuorten tyytyväisyyttä, iloa ja rohkeutta sekä taitoja ilmaista itseään taiteen keinoin. Nuorten käsitykset taiteesta ja kulttuurista ovat muuttuneet positiivisemmiksi hankkeen aikana. Useimmat nuoret ovat oppineet taitoja tunnistaa ja ilmaista omia tunteitaan, toisten huomintia ja luottamusta toisiin ihmisiin. Toiminta hankkeessa on tuonut laajemman näkökulman katsoa omia ongelmia ja niiden käsittely on helpottunut. Yhteisölliset toimintamuodot ja yhdessä tekeminen ovat laajentaneet ja vahvistaneet nuoren kaveripiiriä sekä mahdollistaneet uusien ystävyys-suhteiden muodostumisen. (Kotilainen ym. 2010, 16.)

Loppuraportti Nuoret taiteen tekijöinä -tutkimuksesta ilmestyy loppuvuodesta 2011 ja tutkimuksessa tarkastellaan nuorten taidetoimintaa kolmesta eri näkökulmasta: taiteellinen toiminta nuorten elämässä, taiteellinen toiminta pedagogisena kohtauspaikkana ja taiteellinen nuorisotoiminta poliittisena prosessina (Kotilainen ym. 2010, 6).

2.3 Lappeenrannan lasten ja nuorten hyvinvointiselonteko IV 2011–2014

Viime vuosina lasten ja nuorten hyvinvointipoliittista suunnittelua koskeva ohjeistus on tiivistynyt, ja suunnittelusta on tullut aikaisempaa selkeämmin kunnan lakisääteinen tehtävä (Määttä & Väänänen-Fomin 2009, 63). Määttä ja Väänänen-Fomin (2009, 67) viittaavat Suomiseen ja Perttilään kirjoittaessaan sosiaali- ja terveysministeriön suositelleen valtakunnallisissa ohjelmissaan 1990-luvun puolivälistä alkaen, että kunnat laatisivat hyvinvointiohjelmiä muun muassa lapsiin ja nuoriin liittyen. Stakes käynnisti yhdessä kuntien kanssa lasten ja nuorten hyvinvointiselontekohankkeen vuonna 1997. Hankkeessa kehiteltiin kuntatasoisia lasten ja nuorten hyvinvointia, terveyttä ja palveluita koskevia indikaattoreita, joita hyödynnettiin määräväleihin toteutettavissa selonteoissa. (Määttä & Väänänen-Fomin 2009, 77.)

Lasten ja nuorten hyvinvointiselontekoa on julkaistu Lappeenrannassa vuosina 1998, 2002 ja 2006. Nyt julkaistu neljäs selonteko jatkaa Etelä-Karjalan hyvinvointistrategian täytäntöönpanosuunnitelmaa lappeenrantalaisten 0–25-vuotiaiden lasten, nuorten ja heidän perheidensä hyvinvoinnin edistämiseksi.

Selonteossa määritellään tavoitteet ja keskeiset toimenpiteet, joita lasten ja nuorten kanssa työskentelevät toteuttavat. (Lappeenrannan lasten ja nuorten hyvinvointiselonteko IV 2011–2014, 3.)

Lappeenrannan lasten ja nuorten hyvinvointiselonteko IV:n ensimmäisellä sivulla kerrotaan, että tarkoitus on vakiinnuttaa hyvinvointiselonteko III:n tavoitteiden mukaisia toimintamalleja pysyviksi, hyviksi käytänteiksi. Hyvinvointiselonteko IV:ssä paneudutaan palvelujen kehittämiseen, monitoimijaiseen työhön, vanhemmuuden tukemiseen, väkivallan ehkäisyyn ja poistamiseen sekä suvaitsevaisuuden lisäämiseen monikulttuurisessa Lappeenrannassa. Selonteon aikana (2011–2014) keskeisenä teemoina ovat lasten, nuorten ja heidän perheidensä osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksien vahvistaminen aktiivisina toimijoina heitä itseään koskevissa asioissa. Hyvinvoinnin, ja myös pahoinvoinnin, kehityksestä todetaan, että lapsi oppii hyvinvoinnin ja pahoinvoinnin samalla tavalla kuin lukemisen ja laskemisen. Oppiminen ei ole vain yksilöllistä, vaan myös yhteisöt oppivat. Perheet, kuten muutkin yhteisöt, voidaan ymmärtää oppiviksi yhteisöiksi. (Lappeenrannan nuorten ja lasten hyvinvointiselonteko IV 2011–2014, 4.)

Hyvinvointiselonteko antaa käsityksen niistä tavoitteista, haasteista, mahdollisuuksista ja keinoista, jotka koskevat lasten ja nuorten hyvinvoinnin kehittämistä Lappeenrannassa. Selonteossa käsitellään osuvasti ja ajankohtaisesti eri teemoja: muun muassa lasten ja nuorten hyvinvointi – jokaisen aikuisen asia, hyvinvointia opitaan kuten pahoinvointiakin, haasteita hyvinvoinnille sekä jokaisella lapsella ja nuorella on oikeus – teemaa. Tästä edellä mainitusta teemasta puuttuu kuitenkin yksi näkökulma. Sama näkökulma puuttuu usein selonteoista, ehkäpä siksi, että sen lainsäädännöllinen asema ei ole yksinkertainen. Kun yli puolet selonteosta selvittää lasten ja nuorten oikeuksia erilaisiin asioihin, ei ainoallakaan rivillä mainita velvollisuuksista. Yhteisöllisestä näkökulmasta katsottuna hyvinvointiin kuuluu myös tunne siitä, että voi tehdä oman osansa tai auttaa muita selviämään. Lasten ja nuorten velvollisuudet eivät tietenkään ole yhtä kattavia kuin aikuisten, mutta ajatus siitä, että on vain oikeuksia, ei kannata yhteisöllisyyden näkökulmasta pitkälle.

3 AVAIMIA NUORTEN HYVINVOINNIN TUKEMISEEN

Käsitteet, joita nostetaan opinnäytetyössä esille, eivät tule loppuun käsitellyiksi eivätkä täysin määritellyiksi näissä kirjoituksissa. Tarkoituksena onkin enemmän herättää ajatuksia ja mahdollisuuksia uudenlaisiin näkökulmiin sekä innostaa oman kriittisen sisäisen äänen etsimiseen sosiaalialan työssä. Samalla käsitteet loivat sen henkisen ilmapiirin ja asettivat ne perusteet, joiden pohjalta pystyttiin kokoamaan Jäljet 28° -hankekirjan sillä arvostuksella, jonka nuoret ansaitsevat.

3.1 Taiteen ja luovuuden mahdollisuudet

Tyhjentävää määritelmää taiteelle ei ole löydetty, vaikka siitä on paljon kiistelty. Se voidaan määritellä tavoiksi kuvata ja nimetä maailmaa työstämällä havaintoja ja kokemuksia taiteen keinoin. Taide peilaa, tulkitsee ja muuttaa todellisuuksien hahmottamista, havaitsemisen, kokemisen ja tuntemisen tapoja. Taiteen merkitys on sen kyvyssä panna aistit, tunteet ja mieli liikkeeseen omintakeisella tavalla. (Bardy 2007, 21.) Taide on kasvuympäristö ja tila, jossa kuvitellaan ja leikitään; se on mahdollisuuksien ja innostumisen paikka, mutta myös sosiaalisuuden, uskomisen, välittämisen ja ihmiskasvun paikka (Kinnunen 2009). Taide luo tilan kohtaamiselle, joka syntyy herkkyydestä ja intuitiosta havaita ja kohdata ihminen (Haapanen 2009). Taide on tehty tunnettavaksi, ei ymmärrettäväksi. Taiteen piiri on avoin ja laajentuva ja taidetta on se, mitä kulloinkin taiteena pidetään. Taide herättää tunne-elämyksiä ja ajatuksia ja se vaikuttaa meihin. Vaikutus on subjektiivinen; se riippuu tunnevireestä, elämänkatsomuksesta, kokemuksista ja monesta muusta seikasta. (Forsius 1999.)

Ihmiset hakevat ja saavat taiteesta itselleen erilaisia asioita. Kauneuden kokemisen ajatellaan olevan jo itsessään arvokasta. Taiteen harrastaminen voi tarjota eri tilanteissa erilaisia elämyksiä ja vastata erilaisiin tarpeisiin elämän vaiheiden vaihtuessa. Luovuuden kanssa taide voi olla yksi elämän kantava voimavara. Monet ovat saaneet siitä terapeuttista apua, oppineet itsetuntemusta ja elämäntähtäilyä. Toisia se voi auttaa etsimään vastausta kysymykseen: kuka minä olen? Identiteettiä voi vahvistaa tai muokata taiteen harrastamisen avulla. Tai-

detta voi käyttää myös tunnetyön apuna, voimistamaan omia tunteita tai purkamaan niitä. Moni käyttää taidetta arjen keventämiseen ja viihtymiseen elämysten kautta, sillä lepo hetki arjesta helpottaa paineita. Taiteen tekeminen voi tarjota kaivatun tilaisuuden yksinoloon ja iloa oman työn onnistumisesta sekä uuden asian oppimisesta. Taiteen harrastaminen voi myös johtaa henkiseen kasvuun, ja se voidaan nähdä yksilöllisyyttä ja eettistä elämää edistävänä. (Saresma 2003, 63–94.)

Kulttuuri- ja taidepohjaisia hankkeita on nimetty milloin yhteisötaiteeksi, taide- ja kulttuurilähtöisiksi kehitysmenetelmiksi, milloin luoviksi ja toiminnallisiksi menetelmiksi erotukseksi vakiintuneista toimintamuodoista, kuten taideterapia ja taidekasvatus. Näitä hankkeita on yhdistänyt kokemuksellisuus ja omien voimavarojen löytäminen yksilöä vahvistavalla tavalla. (Känkänen 2006, 132; Bardy 2007, 25.) Taidelähtöiset työmenetelmät mahdollistavat tilan, jossa ei arvioida oikeaa ja väärää, vaan jossa koetaan elämyksiä. Taiteen avulla voi etsiä ulospääsyä tilanteista, joissa vanhat ratkaisumallit eivät riitä. Taidelähtöisillä menetelmillä voi saada esiin ihmisen tarvetta monipuolisiin tunne- ja elämyskokemuksiin, jotka puolestaan lisäävät ymmärtämisen edellytyksiä älyllisen ja tiedollisen kehityksen tueksi. (Känkänen 2006, 134–135, 137.) Kun tunne ja äly ovat yhteydessä toisiinsa, edellytykset välittämisen kulttuurille lisääntyvät. Monissa taidelähtöisissä hankkeissa haetaan tilaa kokonaiselle ihmiselle harjoittelemalla paitsi ilmaisutaitoja myös kuulemista ja vuorovaikutustaitoja dialogiin pääsemiseksi. (Bardy 2007, 26.)

Taiteellinen toiminta antaa mahdollisuuden symboliseen etäisyyteen, jolloin voi käsitellä epäsuorasti vaikeitakin asioita. Symbolisen etäisyyden turvin saattaa tulla esille jotain sellaista, jolle ei aikaisemmin ole löytynyt sanoja. Taiteellisen työskentelyn avulla voi löytää tunne- ja kokemusmaailmaan täydentäviä havaintoja sekä korjaavia kokemuksia. Kaikki lapset, etenkin haavoittuvissa ja vaikeissa kasvuoloissa varttuneet, tarvitsevat kuulluksi ja nähdyksi tulemistä, jotta he pääsisivät kosketuksiin tunteidensa kanssa. (Känkänen 2006, 139–140, 147.) Taidekokemus voi vahvistaa tunnetta omista voimavaroista ja pätevydestä. Taide- ja kulttuuritoiminta voimavarojen uusintajana tulee olla kaikkien ulottuvilla, sillä taiteellisen työskentelyn avulla ihminen voi nähdä elämänsä ja itsensä

toisin kuin esimerkiksi torjutun lapsen näkökulmasta. (Anttonen & Lehmusoksa 2010, 59–60.)

Taitelijan tai taiteen opiskelijan saaminen työpariksi lisää menetelmällisiä mahdollisuuksia hoito-, kasvatus- ja sosiaalityössä. Uudenlaisten yhteistyömuotojen rakentaminen kannattaa aloittaa opintovaiheessa, jolloin taiteilija ja ammattiauttaja voi jo harjoitella työnjakoa. Yhteisesti pohditaan, miten jakaa työn sisältöä ja ammatillista vastuuta sekä miten yhteistyö rikastuttaisi kaikkia osapuolia. Se, mitä lopulta tapahtuu, on kaikkien osallistujien yhdessä luomaa. Myös työskentelyn yllätykset iloineen ja hämmennyksineen kohdataan yhdessä. (Känkänen 2006, 139, 141.)

Inkeri Savan ja Arja Kataisen näkemyksen mukaan taiteen parantava tai koetua elämää uudeksi luova merkitys syntyy taiteen mieltä liikkeessä pitävästä luonteesta. Taideteos voi uudelleen rakentaa maailmaa tai itseä. Oman elämän käsikirjoitusta voidaan muokata uudenaikaiseksi, jopa jälkikäteen. (Sava & Katainen 2004, 30). Taiteellinen toiminta antaa sosiaalialan toimijoille monia mahdollisuuksia tehdä asioita sopivasti toisin. Haastavissa tilanteissa, haastavien asioiden kanssa painittaessa voi erilainen tai kevyempi lähestymistapa olla hyvä vaihtoehto. Monitoimijuuden vahvuus nousee esiin yhtä aikaa niiden asioiden kanssa, joiden käsittelyyn kevyempi lähestyminen ei enää riitä.

Luovuuden määritelmistä voidaan erotella ainakin seuraavat päätyypit:

- ✚ Hahmojen uudelleen jäsentelyyn perustuvat määritelmät, eli luova yksilö kehittää vanhoista elementeistä aivan uusia kokonaisuuksia.
- ✚ Lopputulosta tai innovaatiota korostavissa määritelmissä pidetään tärkeänä syntyvän tuotteen uutuutta.
- ✚ Esteettiset tai ekspressiiviset määritelmät pitävät tärkeimpänä jokaisen oikeutta luovaan itsensä toteuttamiseen, jolloin tuotteen laatu on toissijainen.
- ✚ Psykoanalyttiset tai dynaamiset määritelmät yhdistävät luovuuden psyyken tietoisien ja tiedostamattomien voimien vuorovaikutukseen.

- ✚ Ongelmanratkaisua korostavat määritelmät keskittyvät luovaan ajattelu-prosessiin, eivätkä niinkään tuotteeseen. (Uusikylä & Piirto 1999, 15–16.)

Howard Gardnerin multipersonallinen taso kertoo yksilön toimivan tietyssä sosiaalisessa kontekstissa, yhdessä muiden kanssa. Jokainen luova yksilö kehittyy lukemalla kirjoja, tutustumalla muiden töihin ja kirjoittamalla alastaan. Luova yksilö toimii sosiaalisella kentällä, vaikka saattaakin vetäytyä luovan prosessin ajaksi yksinäisyyteen. (Uusikylä & Piirto 1999, 17.) J. P. Guilford liittyy luovuuden oivaltavaan oppimiseen. Luovilla ihmisillä ei ole sellaisia piirteitä, joita ei olisi jokaisella; kyse on piirteiden määrästä, ei laadusta. Jokaisella on mahdollisuus toteuttaa luovuuttaan. Luovuus ei ole kytkeytynyt myöskään älykkyyteen. (Uusikylä & Piirto 1999, 20–21.) Abraham Maslow korostaa yksilön oikeutta itsensä toteuttamiseen. Kun ihminen toteuttaa luovasti itseään, prosessin tai tuotteen laatu ei ole tärkeä, vaan olennaista on se, että ihminen hyväksyy itsensä ja vapautuu havainnoimaan ja toimimaan vapaasti. Itsensä hyväksyminen vapauttaa energiaa luovuuden palvelukseen. Maslow liittyy itseään toteuttavan luovuuden psyykkiseen mielenterveyteen. Luovuus on elämälle kuin auringonpaise, se lämmittää ja valaisee, siinä on samat piirteet kuin ihmisyydessä. (Uusikylä & Piirto 1999, 31–32, 33.)

Carl Rogers näkee rakentavan luovuuden osana persoonallisuuden kasvua. Hänen viestinsä psykologisesta turvallisuudesta luovuuden ehtona on tärkeä jokaiselle lapsien kanssa tekemisissä oleville. Psykologiseen turvallisuuteen liittyy kolme näkökohtaa: hyväksytään jokaisen ihmisarvo, johon ei saa vaikuttaa yksilön henkinen tila tai käytös. Toiseksi, on luotava vapaa ilmapiiri, jossa ei ole arvostelun pelkoa. Ihmisten luokittelu lopetetaan omien kriteerien perusteella ja tuetaan luovuutta. Rogersin mukaan kolmantena näkökohtana empaattinen ymmärtäminen ohjaa suhtautumista. Se tarkoittaa, että ymmärrämme toista nimenomaan hänen näkökulmastaan. (Uusikylä & Piirto 1999, 35–36.) Kasvuaikana ihminen on herkkä ja haavoittuva. Jos haluamme edistää luovuutta, meidän tulee antaa lapsille turvallinen ja rakastava koti- ja kouluympäristö, oikeus yrittää ja erehtyä turvallisesti ja ennen kaikkea oikeus olla ainutlaatuinen arvokas persoona, jolla on oma paikkansa yhteisössä. (Uusikylä & Piirto 1999, 130.)

Edellä mainittuihin asiantuntijoihin (erityisesti Rogers sekä Uusikylä ja Piirto) tukeutuen voidaan päätellä, että jos haluamme hyödyntää luovuutta nuorten kanssa tehtävässä työssä, ensimmäiseksi on huolehdittava turvallisen tilan luomisesta yhteisössä tai ryhmässä. Vasta sen jälkeen voidaan asettaa muita tavoitteita ja päämääriä toiminnalle. Sen takia taidetyöpajatoiminnalle on erittäin tärkeää ohjaajien ammattitaito ja halu ymmärtää nuorten maailman haasteita.

3.2 Dialogisuuden uudet oivallukset

Dialogi koostuu sanoista dia – läpi ja logos – välillä olevaa. Dialogi tarkoittaa tarkoitusten ja ajatusten selvittämistä ja yhteistä tietovirtaa. Yhdessä oppimista ja tiimioppimista korostavissa teksteissä viitataan vahvasti dialogi-sanan yhteisöllisyyteen. (Vilèn, Leppämäki & Ekström 2008, 86.) Sokraattinen dialogi tarkoitti totuuden syntymistä totuutta yhdessä etsivien ihmisten välillä heidän dialogisessa kanssakäymisessään: erilaiset totuudet on asetettava yhteen lopullisen totuuden löytymiseksi (Isoherranen 2008a, 65). Mihail Bahtinille dialogisuudessa tärkeintä olivat suhteissa olemassaolo ja vastaaminen. Hänen mukaansa ihmisyksilölle ei ole mitään kauheampaa kuin vastausta vaille jääminen. (Seikkula & Arnkil 2009, 89.)

Kuuntelu, kunnioitus, odottaminen ja avoimuus ovat taitoja, joiden avulla voidaan dialogisuus saavuttaa. Moniäänisyys on myös sille ominainen piirre, mikä tarkoittaa että ristiriitaisia käsityksiä pohditaan rinnakkain. Vaikka toisen näkökulma ei olisi mieleinen, sitä kuunnellaan (kuuntelu) ilman arvostelua ja vasta-vaiteita (kunnioitus). Dialogi vaatii kärsivällisyyttä (odotus), sillä ratkaisu ei löydy hetkessä, ja oman näkökulman esittämistä avoimesti (avoimuus). Kun kokonaiskuva asiasta syntyy, siirrytään yksilöllisestä tiedosta yhteisölliseen ja jaettu ymmärrys voi rakentua. (Isoherranen 2008a, 65–66.)

Dialogit voidaan jakaa monologiseen dialogiin ja dialogiseen dialogiin. Edellisessä keskustelussa lausumat eivät varsinaisesti kytkeydy toisiinsa. Siinä tuodaan esiin omia näkemyksiä rinnakkain, ja jokainen tekee johtopäätökset vain omassa mielessään. Jälkimmäisessä sitä vastoin aukeaa uusia ulottuvuuksia tarkasteltuun asiaan. Monologisessa dialogissa asiakkaalle jää tunne, ettei mie-

lipiteen kertomisella ollut väliä, koska sitä ei otettu ratkaisussa huomioon. (Isoherranen 2008a, 66–67.) Dialogin edellytyksenä on uudenlaisen sosiaalisen tilan luominen. Silloin mielipiteet irrotetaan esittäjistään ja erilaisuuden oivaltamista pidetään rikastuttavana. Keskustelussa ei voiteta tai hävitä, vaan parasta ratkaisua etsitään yhdessä. (Isoherranen 2008a, 68.) Dialogin avulla voi ylittää kapasiteettiaan ja rajojaan sekä luoda uutta tietoa, jota yksin asiantuntijana ei koskaan saavuttaisi (Vilèn ym. 2008, 87).

Dialogisessa työskentelyssä riittää haasteita. Oman roolin ja erityisosaamisen tunnistaminen ja esiintuominen on oleellista, mutta se ei saa olla pääasia. Asiantuntijaryhmien vaihtuvuus luo omat haasteensa. Vasta kun osallistujat tunnistavat omat tapansa ajatella ja keskustella, niihin voi vaikuttaa. (Isoherranen 2008a, 67–69.) Asenteet ja ennakkoluulot toisia ammattiryhmiä kohtaan voivat hankaloittaa vilpittömää keskustelua, jolloin yhteinen tavoite hämärtyy ja esitellään vain omaa osaamista. Epävarmuus omasta asiantuntijuudesta voi kääntää keskustelun väärään suuntaan. Jaettua kognitiota ei ole ilman yksilöllistä kognitiota. (Isoherranen 2008a, 73–76.)

Riitta-Liisa Kokko on todennut, että vuorovaikutus on liian usein ohipuhumista:

Joskus viranomaiset puhuvat, mutta eivät toimi; joskus he toimivat asiakkaiden taustalla ilman että puhuvat siitä; joskus he varovat puhumasta, ettei tulisi velvoitteita; joskus he puhuvat siten, että velvoite toimia säilytetään toisille; joskus he puhuvat ja toimivat yhdessä, mutta ilman asiakasta. (Seikkula & Arnkil 2009, 41.)

Jukka Pyhäjoki (2011) kiteytti luennollaan dialogisista menetelmistä dialogisuuden muun muassa seuraavasti: se tapahtuu sekä ihmisten välissä että heidän sisällään, se on kumppanuutta, jossa painopiste on vuorokuuntelussa eikä kukaan ole väärässä. Mutta kaikkein tärkein ohjeistus oli – kuinka puhua niin, että toisessa syntyy halu kuunnella ja kuinka kuunnella niin, että toisessa syntyy halu puhua. Rinnakkain työskenneltäessä dialogia syntyy vain satunnaisesti. Dialogi on mahdollista, kun ihmiset pääsevät tasavertaiseen taitavaan keskusteluun ja yhteinen kokonaisnäkemys (ts. dialogi) saadaan syntymään. Tästä dialogisesta prosessista moniammatillisessa yhteistyössä on syvimmillään kysymys. (Isoherranen 2008a, 66.)

Edellisen kappaleen viimeinen lause on yksi painavimmista syistä, miksi monitoimijuus on haasteellista. Jokainen meistä osaa keskustella, mutta moniko uhraa ajatustakaan dialogille, vaikka se on tällä hetkellä erittäin trendikästä. Monitoimijuuden vaikeus kiehtoi minua ja halusin ymmärtää sitä paremmin sekä hankkeen että sosiaalialan paineiden alla työskentelevien näkökulmasta. Haastavampi kysymys onkin, miksi dialogin syvimmän olemuksen ymmärtäminen tai sen soveltaminen on niin vaikeaa.

Vaikeuden syyllä voi olla tekemistä ihmisten tasa-arvoisuuden, tai ehkä selkeämmin sanottuna eriarvoisuuden, kanssa. Asemassa, jossa toisella on hieman enemmän vaikutusmahdollisuuksia tai valtaa, ihmisten on vaikea ajatella olevansa täysin tasa-arvoisia. Niin sosiaali-, terveys- kuin kasvatustoimessakin törmätään tilanteisiin, jossa asiakas hakee apua ongelmaan. Jos työelämän toimija olettaa olevansa asemassa, josta käsin kerrotaan miten toimitaan, ei tasa-arvoista dialogia ja yhteistä ymmärrystä tilanteesta synny. Työelämän resurssien kiristyessä myös eri ammattikuntien voi olla vaikeaa nähdä toisiaan tasa-arvoisina kumppaneina. Arkielämän ympyröissä sama henki näkyy statussymboleiden esittelyn muodossa; se kenellä on eniten, on hieman tasa-arvoisempi kuin muut.

3.3 Haasteellinen monitoimijuus

Tässä kirjoituksessa käytetään monitoimijuutta monitoimijaisen yhteistyön synonyymina. Monitoimijainen yhteistyö määritellään julkisen sektorin ja yksityisen ja kolmannen sektorin yhteistyöksi erotukseksi moniammatillisesta yhteistyöstä, joka taas määritellään hallinnon sisäisten rajojen ylittäväksi yhteistyöksi (Siurala 2011, 140). Moniammatillinen yhteistyö, moniammatillinen työskentely ja kollektiivinen tiedonmuodostus sisältyvät siis monitoimijuus käsitteeseen hieman suppeampina toteutustapoina. Moniammatillista yhteistyötä voidaan määritellä sosiaali- ja terveysalalla monella tavalla. Kaarina Isoherranen (2008b, 45) viittaa Laaksonen-Heikkilän määritelmään, jonka mukaan moniammatillisessa yhteistyössä päätöksenteko, tehtävien suorittaminen ja vastuu on jaettu jokaiselle työryhmän jäsenelle. Jotta asetetut tavoitteet saavutetaan, on jokaisen moniamma-

tillisen työryhmän jäsen ja myös asiakas vastuullinen tuomaan esiin asiantuntijutensa.

Moniammatillinen työskentely tarkoittaa eri ammattiryhmien asiantuntijoiden yhteistyötä ja yhdessä työskentelyä. Moniammatillisuus pyrkii sekä asiakkaan kokonaisvaltaiseen tukemiseen että työntekijöiden vastuun jakamiseen ja näin heidän jaksamisensa lisäämiseen. Samalla mahdollistetaan yhteinen dialogi ja parhaimmillaan uusi tieto. Voidaan puhua oppivasta työyhteisöstä tai organisaatiosta. (Vilèn ym. 2008, 103.)

Jaana Parviainen (2006, 155) käsittelee kollektiivista tiedonrakentamista asiantuntijatyössä ja kirjoittaa oppivasta organisaatiosta, joka mahdollistaa oikeudenmukaisemman, hierarkioita purkavan ja omista virheistään oppivan työyhteisön. Samalla ymmärrettiin, että tiedon jakamisesta organisaatiossa hyötyvät kaikki. Kollektiivinen tiedonmuodostus asiantuntijoiden ja maallikoiden kesken voisi olla tärkeää erityisesti sosiaalisten innovaatioiden kannalta. Sosiaalinen innovaatio yleensä syntyy vasta kun sosiaaliseen pulmaan löydetään uusi ratkaisu katsomalla vanhaa asiaa uudesta näkökulmasta. (Parviainen 2006, 167.) Tiedonmuodostus toteutuu parhaiten, kun sitä motivoi yhteinen ongelma tai moraalinen huoli. Tietoa rakentava subjekti ei ole enää ryhmän yksilöt vaan itse ryhmä. Asiantuntijayksiköiden toiminta yhdessä on enemmän kuin mitä he voisivat tehdä tai saada aikaan yksinään. (Parviainen 2006, 180–181.)

Parhaimmillaan moniammatillisessa yhteistyössä saadaan erilaisia näkökulmia ja muodostetaan luovia toimintatapoja moniäänisille työkentille ja ristiriitaisiin asiakastapauksiin. Toimivaan yhteistyöhön tarvitaan hyvää oman alan tuntemusta ja ammatti-identiteettiä sekä toisilta oppimista ja heidän työnsä arvostusta. Rajoja pystytään ylittämään, jos tunnistetaan yhteiset tavoitteet ja alueet. Kyse on samanaikaisesti sekä oman ammatti-identiteetin vahvistamisesta että joustavuudesta. (Raitakari & Virokannas 2010, 85–86.)

Minna Pirilä-Martin puhuessa Ite-taide -seminaarissa 2009 Jäljet 28° – hankkeen tarkoituksesta ja toteutuksesta, hän korosti halunneensa tuoda eri alan ammattilaiset yhteen katsomaan mitä uutta ja vielä parempaa voisimme yhdes-

sä nuorille tarjota. Hän oli vakaasti sitä mieltä, että taitelijoiden, opettajien, nuorten kanssa työskentelevien ohjaajien sekä sosiaalialan työntekijöiden ja opiskelijoiden yhteistyössä oli sellaista piilotettua voimaa, joka ei ollut vielä päässyt päivänvaloon. Pirilä-Martin puheenvuorossa tiivistyi hyvin monitoimijuuden tai kollektiivisen tiedonmuodostuksen tärkeys nuorisotyössä. Kulttuuri-, kasvatus- ja sosiaalitoimen yhdistetyt voimavarat voisivat olla enemmän kuin osiensa summa; täytyy uskaltaa ottaa askel tuntemattomaan ja katsoa mitä tapahtuu.

Haasteita monitoimijuudessa tai kollektiivisessa tiedonmuodostuksessa on monenlaisia. Parviainen (2006, 167) kysyy kirjoituksessaan, kuinka oppineet ja maallikot voisivat muodostaa yhteistä tietoa, jos saman alan asiantuntijatkaan eivät siihen pysty. Yhteinen kieli, luottamus tai yhteinen aika voivat olla kadoksissa. Sanoilla täytyy olla riittävästi yhteisiä merkityksiä, ja yhteisistä säännöistä täytyy olla sovittu ennen kuin tavoitteellinen yhdessä työskentely onnistuu. Lisäksi täytyy ottaa huomioon toisen tapa ajatella, ymmärtää toisen rooli ja keskustelun säännöt. Tarvitaan sosiaalisia taitoja. (Isoherranen 2008b, 42.)

Pelätään myös, että oma asiantuntijuus kapenee palvelemaan ryhmän osaamisen puutteita ja sen hajotessa itselle jää haltuun vain tuo kapea osa-alue. Toisaalta pelätään, että motivaatio toimia kokonaisuuden osana hiipuu, koska ei saada omia käsityksiä esille, vaan joudutaan tyytymään huonoihin kompromisseihin (Parviainen 2006, 178–179). Moniammatillisessa yhteistyössä törmätään myös roolien ja vastuiden epäselvyyteen sekä siihen, ettei vastuu ole selkeästi kenelläkään. Ammattilaisten toisiaan kohtaan tuntemat epäluulot ja asenteellisuus heikentävät myös mahdollisuuksia yhteistyöhön, jota ei voi tehdä, jos luottamus toisen ammattitaitoon tai työtapaan puuttuu. (Raitakari & Virokannas 2010, 88.)

Moniammatillisuus on ongelmallista; toisaalta pitää tuoda julki omaa erityisosaamistaan ja asiantuntijuuttaan ja toisaalta kyetä rakentamaan ryhmän yhteistä osaamista (Isoherranen 2008b, 41). Kokonaisvaltaisen ja jaetun käsityksen luominen ei ole helppoa, sillä esimerkiksi palvelujärjestelmän pirstaleisuus hajottaa tilanteen käsittelyn monelle eri organisaatiolle ja ammattilaiselle. Kokonaisuuden ymmärtäminen on edellytys ymmärtämiselle, asioiden asettamiselle

suhteisiin ja yksilöllisten toimintavaihtoehtojen miettimiselle. (Raitakari & Virokannas 2010, 87.)

Monitoimijuuteen on kiinnitettävä tulevaisuudessa suurempaa huomiota ja käytettävä niitä voimavaroja, joita siitä löytyy. Miina Savolainen sanoi sen hyvin: taide on hieno väline, mutta sillä ei tehdä ihmeitä. Moniammatillisista yhteistyötä on syytä lisätä, sillä sosiaalipuolella on nälkä metodeihin, joita taidepuoli voi tarjota. (Ruokoniemi 2009.) Parhaimmillaan rajanylitykset tuottavat kaikille osapuolille oppimista ja ymmärrystä. Yhdessä työskentelemisen rikkaus on siinä, että oppii toisen ammattikunnan tapoja selvittää ongelmatilanteista ja etsiä uudenlaisia ratkaisuja. Samalla oppii itselle vierasta kieltä, kuitenkin hukkaamatta omaansa. (Raitakari & Virokannas 2010, 88–89.) Haasteet ovat moninaisia ja vaikeasti ratkaistavia, mutta ei missään tapauksessa ylitsepääsemättömiä. Esko Valtaoja (2007, 36) ilmaisi asian selkeästi kirjoittaessaan luonnonvalinnasta, ettei se suosi vahvimpia vaan yhteistyökykyisimpiä - elämä on yhdessä elämistä.

Muuttaa voi vain itseään, joten jokaisen on aloitettava työelämän henkinen ilmastonmuutos katsomalla peiliin. Nuoriso- ja sosiaalialantyössä monitoimijuus voisi olla enemmän kuin osiensa summa, se voisi olla jotain muuta, kuin uusi vaikeaselkoinen sana. Monitoimijuudessa voi syntyä aivan uusia työmuotoja nuorten hyvinvoinnin edistämiseksi ja syrjäytymisuhkien torjumiseksi. Sen vuoksi tärkeä osa Jäljet 28° -hanketta on tiedon kokoaminen hankekirjaksi, niin yhteistyöstä kuin erilaisista työmuodoistakin, kaikille aiheesta kiinnostuneille.

3.4 Yhteisöllisyys ja hyväksyvä välittäminen

Muumilaakso on yhteisö, jossa vallitsee rauha, luottamukseen perustuva vuorovaikutus, välittäminen ja kiireettömyys; toimitaan yhdessä ja erikseen, matkustetaan pois ja tullaan takaisin, vieraita otetaan vastaan ja heidät hyväksytään. Saliliva yhteisö kasvaa luottamuksesta, joka taas yhdistää asukkaita. Luottamuksen kyllästävä keskinäisen vuorovaikutuksen verkostoa kutsutaan nykykielellä sosiaalisiksi pääomaksi, eli yhteisöllisyydeksi. (Hyypä 2002, 6 - 11.) Se tarkoittaa yhteiskunnan sosiaalisiin rakenteisiin juurtuneita normeja ja sosiaalisia

suhteita, jotka antavat ihmiselle mahdollisuuden koordinoita toimintaansa haluttujen tavoitteiden saavuttamiseksi. (Hyypä 2005, 8.)

Mathias Jung toteaa, että vasta yhteisössä ihminen voi päästä selville itsestään. Yhteisössä jokainen voi nähdä itsensä unelmien ja pelkojen ohi, ihmisenä, joka kokonaisuuden osana kantaa kortensa kekoon myös omaksi hyväkseen. Kun hyväksyy itsensä, pystyy olemaan aidosti sitä, mitä on ja pystyy ottamaan vastaan palautetta toisilta kehittääkseen itseään, jotta koko yhteisö voisi voida hyvin. (Isokorpi 2008, 58.) Ihmisen perustarve on kuulua johonkin. Kasvuun ja kehitykseen tarvitaan yhteisöllisyyttä, sillä toinen ihminen on peili omalle kasvulle. Tunteiden ilmaisemisella harjoitellaan kykyä liittyä toiseen ihmiseen. Ilman tunteita liittyminen on hankalaa, ellei mahdotonta. (Känkänen 2006, 137.)

Luovat harrasteet tarjoavat mahdollisuuden yhteisöllisyyteen ja tilaisuuksia sosiaalisten suhteiden solmimiseen ja ylläpitämiseen. Jos niitä ei jaksata toteuttaa reaali maailmassa tarpeeksi, Maarit Lingon mukaan esimerkiksi televisiosarjat voivat tarjota yhteisöllisyyden kokemuksia. (Saresma 2003, 171.) Tämä selittäisi esimerkiksi *Frendit*-sarjan suuren suosion, sillä onhan paljon helpompi seurata ystäväysten kiinteää yhdessäoloa kuvaruudusta kuin toteuttaa sitä itse todellisuudessa.

Tanja Leppä (2010) muotoilee yhteisöllisyyden nuorisolaista johdetuksi arvoksi, joka läpäisee kaikki nuorisotyön toimintamuodot ja sen lisääminen on 2010-luvun Suomessa kasvatustyön keskiössä. Yhteisöllisyys lisää koettua turvallisuutta ja tätä kautta myös yksilöiden ja yhteisöjen osallisuutta sekä hyvinvointia. Yhteisöllisyyttä ja tosista välittämistä opitaan ennen kaikkea yhdessä tekemisen ja toisiin tutustumisen kautta, eikä siihen tarvita suuria taloudellisia resursseja (Ellonen 2008). Nuoret arvostavat yhteisöllisyyttä suuresti; perhekäsityksen muututtua on nuorille muodostuneet omat viiteryhvät, joihin he kokevat kuuluvansa tiiviisti (Korpinen 2008). Nuorten yhteisöllisyys eroaa kuitenkin perinteisestä, koska yhteisöjä voi olla yhtäaikaista monta ja niiden välillä ”seilataan” suvereenisti. Nuorten yhteisöllisyys on jatkuvassa liikkeessä, avointa ja joustavaa pikemminkin kuin valmista tai pysyvää. Sen sijaan, että yksilöllisyys ja yhteisöllisyys nähtäisiin vastapareina, niitä tarkastellaan rinnakkaisina tai samalla

jatkumolla. Yhteisön jäsenyys edellyttää kulttuurista lukutaitoa, paikallisen merkitysmaailman ymmärtämistä ja kielen oikeanlaista käyttöä. Yhteisöllisyyden paradoksina voidaan pitää sitä, että tiivis sitoutuminen tuottaa toisten ulkopuolisuutta. Mitä kiinteämpi yhteisö on, sitä tiukemmat ovat rajat. Yhteisön jäsenille se merkitsee kiinteyttä, osallisuutta, tukea ja luottamusta. Ulkopuoliselle se taas tarkoittaa osattomuutta yhteisöllisistä resursseista. (Korkiamäki 2008.)

Ihmisen perimmäinen ristiriita on jännite yksilöllisyyden, erilaisuuden ja yhteisöllisyyden välillä. Olemme yksilöitä vain yhteisön jäsenenä ja yhteisön jäseniä vain yksilöinä. Maailma hahmottuu yksilön ja häntä ympäröivän maailman yksilöiden suhteena. Kun nämä toiset sulautuvat yhdeksi – yksilön ulkopuoliseksi vuorovaikutuksen ja kommunikaation kentäksi – yksilö luo yhteisön. Samalla yhteisö luo yksilön, se antaa mahdollisuuden ymmärtää itsensä samanlaisena erilaisten kanssa. Yksilön identiteetti ja hänen kokemansa yhteisöllisyys ovat saman asian kääntöpuolia. (Tuomi 2005, 133–160.)

Yhteisöllisyys, kuten niin moni muukin asia, on moniselitteinen ja määrittelyä jatkuvasti vaativa. Minulle yhteisöllisyys on merkinnyt samoja asioita kuin Leena Eräsaaren määrittelystäkin käy ilmi: ihmiset ovat läsnä ja heillä on aikaa toisilleen, ajan lisäksi on yhteinen paikka, jossa kokoonnutaan sekä sitä luonnehtii pysyvyys, muuttumattomuus ja rutiininomaisuus. (Isokorpi 2008, 51.) Minä yhdistän nuo asiat perheeseeni ja maaseutukyläni yhteisöön, jossa myös Isokorven (2008, 50) mainitsevat kasvatus-, tuki- ja valvontaelementit olivat läsnä.

Nykynuorten yhteisöllisyys tarkoittaa monenlaisia toteutusmuotoja. Yhteisöt voivat olla hetkellisiä, yhtäaikaista ja avoimia, mutta perhettä ei välttämättä enää sijoiteta tähän kategoriaan. Toisaalta yhteisöllisyys voi tuottaa myös pahoinvointia. Näin käy, jos yhteisön rajat ovat tiukat ja osa rajautuu ulkopuolelle tai jos yhteisössä vallitsevat säännöt ovat yhteiskunnan säännösten vastaisia. Pelkkä yhteisöllisyys ei riitä tuottamaan hyvinvointia, vaan tarvitaan demokraattista keskustelua yhteisön arvoista.

4 JÄLJET 28° - ITÄISTÄ PITUUTTA – MYRSKYN SILMÄSSÄ

4.1 Hallinnointi ja organisaatiot

Myrsky-nuorisohanke on Suomen Kulttuurirahaston rahoittama kolmivuotinen projekti, jonka osana Lappeenrannan Jäljet 28°- itäistä pituutta -hanke on. Hanke hallinnoi Lappeenrannan kulttuuritoimen alaisena Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskus Metku. Metkun toiminnanjohtaja Minna Pirilä-Martti on hankehakemuksen kirjoittaja ja hankkeen organisoija.

4.2 Toiminnan tavoitteet

Myrsky -hankkeen tavoitteena on vaikuttaa nuorten hyvinvointiin tuomalla taide nuorten arkeen. Toiminnan kautta toivotaan ennakoivaa vaikutusta nuorten syrjäytymisuhkiin. Hankkeessa pääosin 13–17-vuotiaat nuoret tekivät itse taidetta ammattitaitelijoiden ohjauksessa. Myrsky-hankkeen lähtökohtana on näkemys taiteellisesta toiminnasta mahdollisena positiivisena tekijänä nuorten elämässä. Yksi hankkeen rahoituksen kriteereistä onkin ollut toiminta-alueen syrjäisyys tai toiminnan kohderyhmän erityisyys, esimerkiksi maahanmuuttajat, mielenterveyskuntoutujat, laitoksissa asuvat nuoret. Myös yhteistyö erilaisten ryhmien välillä on ollut erityispiirteenä monessa hankkeessa. Rahoituksen kriteerinä on ollut myös se, että ohjaajana tai vetäjänä on toiminut ammattitaiteilija. (Kotilainen ym. 2010, 5.)

Jäljet 28°- itäistä pituutta -hankkeessa käytettiin taidetyöpajoja luomaan kontaktia nuorten ja taiteen välille. Nuorten oman elämän dokumentointi ja sen näkyväksi ja kuuluvaksi tekeminen oli yksi tärkeimmistä tavoitteista. Tarkoitus oli huomaamatta luoda onnistumisen ja yhteisöllisyyden kokemuksia sekä uusia ideoita ja mahdollisuuksia harrasteisiin. Hankkeessa pyrittiin kohdentamaan taidetyöpajat nuorille, joilla on elämässään haasteita enemmän kuin yleensä. Hankkeessa tehtiin moniammatillista yhteistyötä opettajien, taiteilijoiden ja sosiaalialan työntekijöiden ja opiskelijoiden kanssa. Huomioon otettiin myös paikalliset vaativat ja omintakeiset olosuhteet nuorisotoiminnalle, kuten asia ilmaistiin

hankehakemuksessa: sijainti rajan pinnassa, resurssien puute, kulttuurihistoriallinen perintö ja monikulttuurisuus. (Pirilä-Martti 2008.)

Hankkeen tavoitteena olevat arvot – tarjota nuorille eväitä tulevaisuuden rakentamiseen sekä onnistumisen ja yhteisöllisyyden kokemuksia, luoda myönteistä suhtautumista monikulttuurisuuteen, vahvistaa psykososiaalisia taitoja, voimavaroja ja vuorovaikutustaitoja – ovat tärkeitä ja kannatettavia, mutta yhtä tärkeää on saada näkyviin toiminnan käytännön tekijät – nuoret – ja toiminnan merkitys heidän arjelleen.

4.3 Toteutus

Jäljet 28° -taidetyöpajat toteutettiin lukuvuosien 2009–2011 aikana. Koulujen ja eri yhteistyötahojen tiloissa pidettiin lähes neljäkymmentä taidetyöpajaa ja tavoitettiin yli 600 nuorta. Työpajoissa työskenneltiin nuorten omilla ehdoilla, annettujen aihealueiden puitteissa. Työskentelyn teemat olivat minä, rakkaus, rohkeus ja valinnat. Lisäksi hanke järjesti tapahtumia, koulutuksia ja seminaareja, joissa kävi yli 1500 nuorta ja aikuista. Taidetyöpajojen tuotokset esiteltiin yleisölle Jäljet 28° -taidenäyttelyviikoilla 2010 ja 2011. Jäljet 28° -hanke loppui keväällä 2011, mutta nuorten taidetyöpajatoiminta tulee jatkumaan Lappeenrannassa. Etelä-Karjalan kuntien ja opetus- ja kulttuuriministeriön rahoittama Lastenkulttuurikeskus Metku mahdollistaa taidetyöpajakonseptin jatkon myös tulevaisuudessa, toimii uuden moniammatillisen yhteistyön koordinaattorina ja ylläpitäjänä, sekä jalkauttaa mallia myös muihin Etelä-Karjalan kuntiin. (Pirilä-Martti, 2011.)

5 HANKEKIRJAN KOOSTAMINEN OPINNÄYTETYÖNÄ

Opinnäytetyöraportti on prosessikuvaus Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskus Metkun hallinnoiman Jäljet 28° -itäistä pituutta -hankeen loppuraportin koostamisesta. Hankekirjan muoto ja sisältö suunniteltiin Jäljet 28° -hankkeen tarpeita silmällä pitäen, sillä opinnäytetyön tuotos on työelämälähtöinen.

5.1 Opinnäytetyön prosessi ja tavoitteet

Tämä opinnäytetyö ei ole tutkimus eikä se sisällä tutkimuskysymyksiä, vaan tarkoituksena oli tuottaa inspiroivaa informaatiota niin nuorille kuin heidän kanssaan työskenteleville ammattilaisille. Tuotoksena syntyi Jäljet 28° -hankekirja, joka esittelee projektin toimintaa kattavasti. Artikkelit hankkeessa mukana olleiden ohjaajien näkökulmasta syventävät informaatiota projektin kulusta ja merkityksestä. Nuoret esiintyvät kirjassa taidetyöpajatuotosten ja kommenttien kautta.

Helmikuussa 2009 osallistuin ensimmäiseen laajemmalle yhteistyöverkostolle tarkoitettuun Jäljet 28° -seminaariin, jossa tutustuin hankkeen tavoitteisiin ja tulevaan toimintaan. Innostukseni sosiaalialantyyppien, taiteiden ja nuorten kanssa tehtävän työn yhdistymisestä saivat minut pyrkimään syksyllä 2009 kuuden viikon harjoitteluun lastenkulttuurikeskus Metkuun. Harjoittelun aikana hahmottui selvemmin hankkeen laajuus, taidetyöpajoissa työalojen ja -tapojen moninaisuus sekä seminaarien, luentojen, kokousten ja näyttelyviikkojen merkitys hankkeelle. Samalla sain hyvän käsityksen Metkun ja Lappeenrannan kulttuuritoimen toimintatavoista sekä hankkeen hallinnan monimuotoisuudesta. Uuden tyyppinen, hankekirja-tuotoksena, opinnäytetyöni vastaanotettiin hyvin ammattikorkeakoulun puolelta, joten jatkoin hankkeessa työskentelyä tiiviisti opiskelujeni lomassa. Kirjoitin mahdollisimman paljon niin hankkeen tiedotusta varten kuin reflektoidakseni omia ajatuksiani. Kirjoitusten avulla pystyin palauttamaan mieleeni tapahtumia ja tunnelmia, joita hyödynsin hankekirjaa kirjoittaessani.

Halusin luoda hankekirjaan arvostavan, moni-ilmeisen ja kriittisen kuvan nuorten kanssa tehtävän työn luonteesta, sen haasteista ja innostavista puolista. Tämä päämäärä mielessäni kirjoitin kirjaan kaksi artikkelia sosionomiopiskelijan näkökulmasta ”Kohtaamisia ja tömähdyksiä” sekä ”Hyvinvoinnin mittareita etsimässä”. Kolmas artikkeli ”Aluksi...on unelma” jäi kirjasta pois. Samaa tarkoitusta palvelemissa olivat opettajien ja taiteilijoiden artikkelit, jotka käsitelivät käytännön työtä nuorten kanssa ja sitä merkitystä, joka tällaisella hankkeella voi nuorille olla.

Opinnäytetyön teoriaosuudessa käsitellään nuorten mietteitä taiteesta ja kulttuurista sekä hyvinvoinnin rakentumisesta yleisesti. Lisäksi nostetaan esiin, kriittisesti mietittäväksi, valittuja avainkäsitteitä, joita toimijat kohtaavat nuorten kanssa tehtävän työn parissa. Dialogisuus, monitoimijuus ja yhteisöllisyys ovat käsitteitä, jotka jokainen tuntee, mutta arkityössä harva pystyy toteuttamaan. Opinnäytetyön avulla halutaan kannustaa ihmisiä miettimään, miksi se on niin vaikeaa. Teoriaosuuden tavoitteena onkin herätellä miettimään omia työskentelytapoja, reflektoinnin tärkeyttä ja ennen kaikkea asenteita nuoria kohtaan.

5.2 Hankekirja

Hankekirjan muodon suunnitteluun ja sille asetettuihin tehtäviin ja tavoitteisiin palasimme hankevastaava Minna Pirilä-Martin kanssa palavereissa pitkin hankkeen etenemistä. Hahmottelimme molemmat tahoillamme sopivaa muotoa ja sisältöä, jotta kirja palvelisi parhaalla mahdollisella tavalla projektin henkeä ja varsinkin siihen osallistuneita nuoria.

Hankekirjan oli tarkoitus olla ”informaatiokäsikirja” tällaisen laajan projektin aloittamisesta, pyörittämisestä, sisällöstä ja toteuttamisesta. Lisäksi tarkoituksena oli saada mahdollisimman monta näkökulmaa taidetyöpajojen arjesta, eli kaikki hankkeessa olleet osapuolet olisivat saaneet omat tarinansa projektiin osallistumisesta näkyviin. Olisimme halunneet saada kirjoituksissa esille ihmisten omat mielipiteet, tunteet ja kokemukset työpajoista ja tapahtumista. Opettajilta ja ohjaajilta olisimme toivoneet lisäksi mietteitä siitä, mitä uutta tai lisämerkitystä tällainen toiminta heidän mielestään pystyy antamaan niin nuorille kuin heidän kanssaan työskenteleville. Mutta ennen kaikkea hankekirjan oli tarkoitus olla nuorten puheenvuoro siitä, mitä tämä hanke heille merkitsi. Hankekirja muutti muotoaan useaan otteeseen, mutta lopullinen muoto löytyi yhteistyössä hankevastaavan kanssa marraskuussa 2010.

5.2.1 Muodon suunnittelu

Marraskuussa 2010 pitämässämme palaverissa tarkensimme Minna Pirilä-Martin kanssa hankekirjan fokusta, koska materiaalia olisi ollut aivan liian paljon yhteen kirjaan. Hän oli hahmottanut kirjan suhteellisen ohueksi, helppolukuiseksi ja selkeäksi kokonaisuudeksi. Samalla sovimme, että hankekirja toimisi myös Jäljet 28° - itäistä pituutta -hankkeen loppuraporttina Myrsky-nuorisohankkeelle. Hankekirjan muotona toimi nyt parhaiten informaation esitleminen taidetyöpajoista, seminaareista, luennoista ja tapahtumista. Toisin sanoen kirjaan koottaisiin se, mitä hankkeen aikana oli tapahtunut konkreettisesti. Seminaarit, koulutustilaisuudet ja luennot olivat iso osa hankkeen sisältöä. Aiheet, joita niissä käsiteltiin, olivat pääasiassa suunnattu nuorille, mutta ne kiinnostivat myös vanhempia ja nuorten kanssa työskenteleviä. Näyttelyt ja tapahtumat olivat olennainen osa nuorien näkyväksi ja kuuluvaksi tekemistä. Ne synnyttivät positiivista energiaa ja tuottivat onnistumisen kokemuksia osallistujille.

Organisaation näkökulman esitteli Metkun toiminnanjohtaja ja hankevastaava, Minna Pirilä-Martti. Hän kertoi hankkeen taustoista ja toteutuksesta pääpiirteittäin. Hankkeessa toimineista oman näkökulmansa toivat esille opettajien, taiteilijoiden ja sosiaalialan opiskelijoiden edustajat. Valitettavasti yhteistyökumppaneiden edustajilta, kasvatus- ja opetustoimi ja Saimaan ammattikorkeakoulu, emme aikataulullisista syistä saaneet kirjoitusta. Nuorten näkökulma tuotiin esiin heidän töidensä kautta; runojen, laulunsanojen, ja kuvien sekä kommenttien muodossa.

5.2.2 Tehtävä ja tavoitteet

Jäljet 28° - itäistä pituutta -hankkeen kokonaisvaltainen toiminnan esittely oli hankekirjan pääasiallinen tehtävä. Tähän hankkeeseen sisältyi paljon muutakin kuin taidetyöpajoja eri ympäristöissä. Hankkeen toiminnan esittely palveli kahta erilaista tarkoitusta: ensisijaisesti nuorille ja nuorisotyötä tekeville se esittelee toimintaa ja toimintatapoja, ja toissijaisesti se toimii loppuraporttina Myrsky-hankkeen toimijoille.

Tavoitteena oli koota nuorten näköinen, heitä kunnioittava, helppolukuinen, kaunis ja mielenkiintoisesti kirjoitettu Jäljet 28° - itäistä pituutta -hankekirja, josta selviää, mitä kaikkea käytännössä tehtiin ja millaisia tunnelmia hanke herätti. Niin hankkeen kuin siitä koottavan kirjankin tavoite oli tehdä taidetyöpajojen nuoret ja heidän saavutuksensa näkyviksi ja kuuluviksi yhteiskunnassamme, jossa keskitytään liian paljon materiaan ja menestykseen. Samalla tuotiin esiin niitä mahdollisuuksia, mitä tällaisilla projekteilla on nuorison hyvinvoinnin lisäämiseksi.

Koska kahden ja puolen vuoden aikana (2009–2011) projektissa tehtiin paljon dokumentoitavia töitä ja pystytettiin useita tapahtumia, oli haasteellista saada kaikki oleellinen esiin tiiviissä muodossa. Hankekirjalla halutaan antaa kokonaisvaltainen kuva myös kaikille mukana olleille, jotka ovat tehneet siitä ikimuis-toisen osallistumalla pajoihin ja erilaisiin hankkeen järjestämiin tapahtumiin. Hankekirja on tällä hetkellä esilukuvaiheessa, ja se julkaistaan painettuna todennäköisesti marraskuussa 2011.

5.2.3 Materiaalin kokoaminen

Aloitin materiaalia kokoamisen helmikuussa 2009, kun ensimmäinen Jäljet 28° - itäistä pituutta -seminaari pidettiin. Osallistuin luennoille ja sain kirjallisen oheismateriaalin mukaani. Samassa tilaisuudessa esittäydyin hankevastaavalle ja värväydyin mukaan. Syksyllä 2009 suoritin harjoitteluni Jäljet 28°-hankkeen parissa, Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskus Metkussa ja Lappeenrannan kulttuuritoimessa. Hankevastaavalta sain arkistomateriaalit käyttöni hankkeen aloittamisesta, rahoituksesta ja valtakunnallisesta Myrsky-hankkeesta.

Materiaalia taidetyöpajojen sisällöistä oli koottu jo alkaneiden pajojen osalta, kun taiteilijat esittelivät työpajojen idean ja käytännössä tehtävän työn. Uusista pajoista pyydettiin sisältökuvauksia sitä mukaa, kun toiminta alkoi. Valokuvia kertyi tuotoksista toiminnan edetessä. Pääsin tutustumaan kahteen taidetyöpajaan harjoitteluajana, ja harjoittelun jälkeen seurasin elokuvapajaa kahdeksan viikkoa. Kirjoitin pajoista muistiinpanoja ja tapahtumakuvauksia sekä poimin suoraan nuorten kommentteja toiminnasta. Kirjoitin myös tiedotteita hankkeesta

niin lehdistölle kuin yhteistyökumppaneille. Seminaareihin saimme sisältökuvaukset luennoitsijoilta. Osallistuin itse kaikkiin tapahtumiin.

Nuorten tekemät teokset pääsivät näyttelyissä kaikkien nähtäville, ja tanssi-, musiikki- ja videoesitykset saivat ansaitsemansa yleisön viimeistään tässä vaiheessa. Nuorten tekemät runot ja laulun sanat koottiin näyttelyihin esiteltäväksi. Harjoitteluajana olin tekemässä esivalmisteluja vuoden 2010 näyttelyä varten. Näyttelyn kokoajana toiminut Outi Turpeinen laati näyttelystä hienon katalogin, joka toimii esikuvana tulevalle hankekirjalle. Vuoden 2010 aikana pyysin valituilta opettajilta ja taiteilijoilta käytännön läheisiä kirjoituksia toteutuneista taidetyöpajoista ja siitä, millaisina he näkivät tämänkaltaisen hankkeen hyödyt nuorille. Hankevastaava puolestaan pyysi kasvatus- ja opetustoimen edustajalta kirjoitusta hankkeen loppupuolella.

5.2.4 Toteutus

Aloitin hankekirjan suunnittelun miettimällä yhdessä hankevastaavan kanssa kirjan yleisilmettä ja henkeä. Mietimme yhdessä niitä arvoja, joiden halusimme näkyvän kirjoituksissa. Olimme yhtä mieltä siitä, että tärkein asia hankekirjassa oli nuorten esiintuominen, vaikka heitä ei voinut suoraan esittää kuvin tai nimin. Heidän täytyi näkyä rivien välissä ja heidän luomiensa tuotosten ja kommenttien kautta. Omien kirjoitusteni ohjenuorana pidin nuorten tasavertaista arvostamista ja omien luotuneiden käsitysteni pölyttämistä. Kirjoitusteni aiheiksi sovimme kirjan johdannon ja hyvinvoinnin mittareiden miettimisen eri näkökulmista. Hankevastaavalle kuului tietenkin hankkeen esittely pääpiirteittäin ja jatkumon hahmottaminen tulevaisuudessa. Koska hankekirja oli myös loppuraportti hankkeesta, toiminnan esittely selkeästi oli tärkeää.

Sovimme myös siitä, että pyydän muutamalta opettajalta ja taiteilijalta kirjoitukset pajoista, jotka olivat jo toteutuneet. Kirjoitusten näkökulmana oli käytännön työ, mitä tapahtui ja mikä kirjoittajien mielestä oli prosessin merkitys nuorten kannalta. Halusimme kirjoitusten fokuksen olevan nimenomaan arjessa, siinä, mitä tällaisen hankkeen vaikutus voisi olla nuorille. Suunnittelimme myös saavamme kirjoituksia yhteistyökumppaneilta, koska hanke oli monitoimijainen,

mutta valitettavasti kasvatusta- ja opetustoimen ja Saimaan ammattikorkeakoulun edustajien aikataulut eivät antaneet myöten. Kasvatusta- ja opetustoimelta olimme halunneet kirjoitusta monitoimijuuteen liittyen ja ammattikorkeakoululta luovien ja toiminnallisten menetelmien sekä yhteistyön tärkeyden sosiaalialantöössä.

Kun olimme saaneet kirjan ”punaisen langan” sovittua (muotoilimme myös sisällysluettelon pääpiirteittäin), pääsin keskittymään omien kirjoitusteni hahmottelemiseen. Luovuuteni oli jo ottanut varaslähdön, ja minulla oli valmiina puolikas runo, joka kertoi oman näkemykseni hankkeen kokonaiskuvasta. Toinen puoli runosta ilmaantui koneeni näytölle kirjoitusurakkani alkumetreillä, joten hioin sen valmiiksi. Johdannoksi suunnittelin artikkelin, joka kertoi nuorten unelmien tärkeydestä ja siitä, kuinka aikuisilla on tapana pitää omasta maailmankuvasta poikkeavia ajatuksia lähestulkoon anarkiana eikä unelmina, joita pitäisi tukea. ”Hyvinvoinnin mittareita etsimässä” -artikkelini taas rakentui ajatukselle, että niin kansantalouden, terveydenhuollon, sosiaalialantöön kuin kulttuurinkin näkökulmasta, hyvinvointia hahmotetaan hyvin samantyyppisistä lähtökohdista, ja päämäärä on ehdottomasti sama; yhteisön hyvinvointi. Jostain syystä, vaikka päämäärä on sama, monitoimijuus on yhä ongelmallista, ja siihen halusin tällä kirjoituksella kohdistaa lukijan huomion. Lisäksi kirjoitin johdannoksi opettajien ja taiteilijoiden osuuteen artikkelin, joka sai nimekseen ”Kohtaamisia ja tömähdyksiä”. Halusin kiinnittää huomiota siihen herkkään tapahtumaan, jota sanotaan aidoksi toisen ihmisen kohtaamiseksi. Se ei tapahdu itsestään, vaan vaatii aikaa, vilpittömyyttä, uteliaisuutta, nöyryyttä ja avointa mieltä. Halusin herätellä lukijaa miettimään löytyykö meiltä, kiireisiltä aikuisilta, nuorten kanssa toimiessa näitä kaikkia.

Hankkeen taidetyöpajojen sekä luento- ja tapahtumien kokoaminen yhteen tiiviiksi kokonaisuudeksi oli haastava tehtävä. Kohtasinkin yllättävää vaikeutta taidetyöpajojen kohdalla, koska emme olleet tarkkaan sopineet kirjoituksen muotoa. Kriteerinä oli, että pajat tulisivat tiiviisti, mutta silti kattavasti, esille. Tuokeuduin näyttelyviikosta vuonna 2010 tehtyyn katalogiin, josta otin perusjaottelun ja kirjoitin uudet, lyhemmät sisällöt jo esitellyistä pajoista, ja uusista pajoista pyrin säilyttämään mahdollisimman paljon ohjaajien antamista sisältökuvauksista. Minulle oli vaikeaa editoida muiden kirjoittamaa, hyvää tekstiä. Tuntui, kuin

olisin hävittänyt tarkkaan harkitun ajatuksen ja tunnelman. Siksi tämä osio koki-kin suuria muutoksia kirjan edetessä, ja loppuvaiheessa myös minun omatunto-ni antoi paremmin periksi lyhennyksille. Luentojen ja tapahtumien kokoaminen yhteen oli helpompaa, koska kirjoitin sisällöt itse muistiinpanoistani ja keräämis-täni aineistosta. Huomasin myös tässä tapauksessa, että vähemmän on enem-män, koska kirjan sivumäärä ei saanut olla liian suuri. Hankevastaavan kanssa yhteistyömme oli hedelmällistä. Koska hänellä oli yleisnäkemyksistä ja pituudesta, hänen oli helpompi editoida kirjoituksiani napakampaan muotoon.

Opettajan ja kahden taiteilijan kirjoitukset editoin lyhyempään muotoon, jolloin ne sopivat paremmin kirjan yleisilmeeseen. Materiaalin valmistuttua kokosin hankekirjan sovittuun muotoon ja lähetin sen eteenpäin. Olimme sopineet pala-veripäivämäärän, jolloin hankekirja olisi valmiina kokonaisuutena. Tapaamisessa kävi ilmi, että suunniteltua muotoa täytyi muuttaa. Johdannoksi suunnitel-maani artikkeli (Liite 5) siirrettiin loppuosaan ja lopullisesta versiosta editoitiin kokonaan pois. Kirjan aloituksena toimi ”Kohtaamisia ja tömähdyksiä” (Liite 3) -artikkeli paremmin, koska käytännönläheiset ohjaajien kokemukset pajoista siir-tyivät myös alkuun. Hankkeesta kertova runo (Liite 2) siirtyi alusta loppupuolel-le, jonne siirtyi myös alussa ollut ”Hyvinvoinnin mittareita etsimässä” (Liite 4) -artikkeli. Tässä vaiheessa saimme myös tietää, ettei yhteistyökumppaneilta ollut mahdollisuus saada kirjoituksia. Pajat sekä luennot ja tapahtumat säilyttivät paikkansa keskellä kirjaa, mutta niihin tehtiin muutoksia yhdistelemällä ja lyhen-tämällä tekstiä. Sisällysluettelon (Liite 1) muokkaamisen jälkeen neljäs versio lähti koneeltani hankevastaavan sähköpostiin.

5.3 Reflektio ja reflektiivinen kirjoittaminen

Reflektio vuorovaikutukseen liittyvänä taitona tarkoittaa omien tunteiden ja si-säisten tilojen havainnointia, tunnistamista, ilmaisua ja tietoista suhtautumista niihin. Oman toiminnan tutkiminen sekä itsetuntemuksen laajentaminen ovat edellytyksiä sille, että omaa persoonaa voi käyttää asiantuntijuuden osana. Ref-lektion kohteena voi olla myös toinen ihminen, vuorovaikutus tai vuorovaikutuk-sen toimintaympäristö. (Isoherranen 2008a, 80.)

Käyttäytymis- ja sosiaalitieteissä reflektio tarkoittaa ihmisen mielen sisällä tapahtuvaa, aktiivista, tietoista, tavoitteellista toimintaa, joka kohdistuu kokemukseen ja jossa tietoa muokataan ja jäsennetään kokemuksista. Se voi myös tarkoittaa tekniikkaa, jossa toinen palauttaa tai heijastaa takaisin olennaisen asia- tai tunnesisällön toisen sanomasta. Myös oman työn kriittinen arviointi kuuluu käsitteen piiriin. Reflektio voi tapahtua toiminnan aikana tai sen jälkeen. (Karjalainen 2010.) Reflektiota kuvataan myös tieteelliseksi ajatteluksi, sillä sille on ominaista ihmettelyn ja kysymisen kautta oman ajattelun ja omien uskomusten kriittinen tarkastelu. Sen yhtenä päämääränä on oman toiminnan ymmärtäminen. (Vilén ym. 2008, 107.)

Laajasti käsitettynä reflektiivinen kirjoittaminen kattaa kaiken kirjoittamisen, koska omat ajatukset heijastuvat merkkeinä ja merkityksinä tekstiin. Omien kokemusten kirjoittaminen on sisältönsä puolesta reflektiivistä, koska kirjoittaja kääntyy tarkastelemaan elettyä ja koettua. Reflektiivisyyttä voidaan tuottaa kirjoitukseen monin tavoin: kysymykset, muistamisen ilmaisut, kommentoiva arvioiminen ja arvottaminen, vuoropuhelu, moninäkökulmaisuus ja vertailu. Reflektiivinen kirjoittaminen hyödyttää myös kirjoittajaa kokemuksensa ymmärtämisessä ja merkityksen löytämisessä. Tekstissä lähtökohtana on kuvailu ja muistelu, ei analysointi. Kirjoittamisen kokemus kirjoitetaan myös näkyviin. Kirjoittaja ohjataan tarkastelemaan jo kirjoitettua, jolloin on mahdollisuus edetä kriittiseen arviointiin. (Karjalainen 2010.)

Kun kirjoitin hankkeeseen liittyen tiedotteita tai taidetyöpajakäynneistäni kokemuksia paperille, halusin säilyttää tuoreina niitä tunnelmia ja vaikutelmia, joita ryhmien kanssa koin. Pystyin paremmin palauttamaan mieleeni vuorovaikutustilanteita ja samalla niiden hetkien vaikuttavuutta niin nuorille kuin ohjaajillekin. Ymmärsin tietenkin tekstieni subjektiivisen ja omien tunteiden värittämän luonteen, mutta käytin niitä niin objektiivisesti kuin idealisti vain voi. Ennen opiskeluni aloittamista reflektio ei ollut minulle tuttu terminä, vaikka se kuului kyllä arkeeni käytännön tasolla.

Vuorovaikutustilanteissa automaattiset kysymykset heräävät mielessäni: mitä tapahtui, miksi ja mistä reagoititapani johtui. Olen ajatellut, että muutkin kyse-

levät näitä asioita itseltään, mutta monitoimijainen ympäristö on antanut aihetta epäillä tätä mielikuvaani. Reflektio on tärkeä itsetuntemuksen vahvistamisen väline. Reflektiivinen kirjoittaminen on kaikille mahdollinen tapa tehdä näkyväksi omia käyttäytymismallejaan ja oppia itsestään uusia asioita. Jos ei tiedä, kuka ja millainen on eikä mistä tulee ja minne on menossa, ei voi reagoida hallitusti haastavissa tilanteissa. Joutuu joko hyökkäämään tai puolustamaan oikeuttaakseen paikkaansa maailmassa. Täytyy tunnistaa kenen ääni päässä kaikuu, ettei puolustus- tai hyökkäysmekanismit tukahduta vuorovaikutusta.

6 EETTISET NÄKÖKOHDAT

6.1 Opinnäytetyötä hahmotellessa

Laki toimii nuorisotyön eettisen pohdinnan lähtökohtana ja antaa sille sen taustalla olevat arvot – yhdenvertaisuuden, monikulttuurisuuden ja nuoren kasvun tukemisen (Rauas 2010, 91). Nuorisotyö sisältää paljon eettisiä haasteita eikä varsinaista eettistä ohjeistusta ole. Nuorison kanssa tehdään työtä omalla persoonalla, joten eettinen pohdinta on olennaista. Eettinen kasvatus on osa työn sisältöä. Se tarkoittaa arvojen ja normien siirtämistä ja rationaalisen pohdinnan tukemista sekä ajattelun ja moraalisten perustelutaitojen kehittymistä ja tunneherkkyyden vaalimista. Se on myös sosiaalisten taitojen ja tunne-elämän kehittämistä. Nuorten autonomian tukeminen on tärkeää. On haasteellisempaa kasvattaa nuoria ajattelemaan itsenäisesti ja olemaan kriittisen suvaitsevaisia kuin ajattelemaan tietyn valmiin mallin mukaisesti. (Rauas 2010, 90.)

Kasvattaja, joka tuntee eettistä vastuuta lapsista ja nuorista, kykenee reflektiiviseen ajatteluun ja arviointiin. Hänellä on kykyä tarkastella omia tunteitaan, kyseenalaistaa omaa toimintaansa sekä etsiä ja tarvittaessa löytää vaihtoehtoisia ratkaisuja ja ratkaista eteen tulevia moraaliritiriitoja. Kasvattajien välittäminen ilmenee eri tavoin ja lapset ja nuoret tarvitsevat erilaista välittämistä. Välittäminen on halua tehdä toiselle hyvää kuuntelemalla, osoittamalla empatiaa ja vas-

tuuntuntoa sekä kiinnittämällä huomiota toiseen ihmiseen. (Rauas 2010, 90–91.)

Ammattieettisen toiminnan keskeisiä periaatteita ovat asiakkaiden edun huomiointi ja puolueeton kohtelu. Tällöin omien asenteiden tiedostaminen on ensiarvoisen tärkeää. (Rauas 2010, 92.) Ideaalimaailmassa nuorisotyössä välitetään kaikista nuorista, kaikesta nuorissa ja nuorten kaikista kiinnostuksista sekä kasvatetaan nuoria välittämään itsestään, toisistaan ja maailmasta ympärillämme. Aito kohtaaminen on enemmän asenne nuoria kohtaan kuin työmenetelmä. Luottamuksen rakentuminen on nuoren ja kasvua tukevan aikuisen välillä välttämätön elementti. (Rauas 2010, 93–94.)

Vaikka Rauas kirjoittaa ammattietiikasta nuorisotyön näkökulmasta, soveltuvat ohjeet kaikkeen nuorten kanssa tehtävään työhön eettisiksi ohjenuoriksi. Tukeuduin niihin mieltiessäni opinnäytetyöni hahmotusta; mitä käsitteitä nostaisin keskiöön, mistä näkökulmasta niitä käsittelisin ja miten saisin näkyviin kriittisen itsetutkiskelun tarpeellisuuden sosiaalialanyössä. Valintani perusteina oli myös ajatus siitä, että löytäisin parhaan mahdollisen näkökulman hankekirjan kirjoittamiseen ja kokoamiseen, nimenomaan nuorten kannalta, ei ympärillä pyörivien ammattilaisten.

6.2 Hankekirjaa kootessa

Eettistä herkkyyttä voidaan määritellä taidoksi tunnistaa tilanteissa mukanaolevien ihmisten erityispiirteitä, tarpeita, oikeuksia ja velvollisuuksia. Eettinen herkkyys vaatii empatia- ja roolinottotaitoja, koska silloin pohdinta oman toiminnan vaikutuksesta toisen hyvinvointiin on mahdollista. Se sisältää pohdintaa erilaisista mahdollisista toimintatavoista ja niiden seurauksista eri osapuolille. Eettiseen herkkyyteen kuuluu myös tilanteissa syntyvien omien tunteiden, asenteiden ja ennakkoluulojen tunnistamista ja reflektointia. (Isokorpi 2008, 110–111.) Hankekirjaa kootessa ja artikkeleita kirjoittaessa pidin tärkeimpänä ohjenuorana ajatusta nuorten oman äänen säilyttämisestä ja kirjoitusteni sävyn positiivisuudesta. Positiivisuudella tarkoitan tahtotilaani nähdä asiat useammasta näkökulmasta, jolloin turhat ennakkoluulot tai asenteet jäisivät pois tekstistä.

Keskeistä äänen antamisessa on kuunteleminen, kommunikointi, keskusteleminen, dialogi ja assosiaatiot. Käytännössä äänen etsiminen lähtee toisen vakavasti ottamisesta ja yrityksestä ymmärtää puheen ja puhumattomuuden merkityksiä. (Krappala 2004, 171.) Meidän tulee kuulla mitä nuoret meille kertovat, sillä he ovat oman elämänsä ja muiden nuorten tilanteiden asiantuntijoita (Kellotalmi 2009) Pidin merkityksellisenä sitä, että sain olla tiiviisti mukana hankkeessa koko sen toiminnan ajan. Näin sain hyvän kuvan projektin hengestä, ohjaajien toimintatavoista ja nuorten ajatuksista taidetyöpajatoiminnasta. Nuorista tapasin tietenkin vain murto-osan henkilökohtaisesti, mutta se kaikki oli ensikäden tietoa nuorten kokemuksista. Tähän kokemuspohjaan nojauduin hankekirjaa kootessani.

Tukipilarinani koko hankkeen ja hankekirjan kokoamisen ajan oli hankevastaava Minna Pirilä-Martti. Hänen kanssaan mietimme tarkasti kirjan arvoja ja eettisiä näkökohtia. Nuorten äänen kuuluminen oli hänenkin mukaansa tärkein tavoite kirjan toteutuksessa. Toisena tärkeänä tavoitteena oli hankkeen kokonaisvaltainen esittely Myrsky-projektin suuntaan, koska halusimme tietenkin tehdä selkeän ja kattavan loppuraportin, mutta myös esitellä hienoja tuotoksia ja mahdollisia uusia työmenetelmiä kaikille kiinnostuneille. Henkilökohtaisena tavoitteena on, että ihmiset inspiroituvat hankekirjasta ja laittavat alulle jotain uutta ja ennen näkemätöntä.

Nuorten osalta hankekirjaan tulevissa kirjoituksissa ja kuvituksessa otettiin tietenkin huomioon, etteivät he esiinny omalla nimellään eikä valokuvista heitä voi tunnistaa. Tämä siksi, että Jäljet 28° -hanke on suunnattu nuorille, joilla on elämässään enemmän haasteita kuin ”keskiverto” nuorella yleensä. Näin hankkeessa toimivia nuoria halutaan suojata turhalta lokeroinnilta julkisuudessa. Tietenkin julkaisuluvat kirjoituksille, kuville ja työpajoissa syntyneille teoksille on jokaiselta nuorelta ja hänen huoltajiltaan pyydetty erikseen.

7 POHDINTA

Tämä opinnäytetyö oli selvä jatkumo oman henkilökohtaisen ja ammatillisen kehittymiseni tiellä. Olen aina ollut kiinnostunut kulttuurista, luovuudesta tai sen puutteesta, ihmisten käyttäytymisestä ja heidän vuorovaikutusmenetelmistään sekä yhteisöllisyyden ilmenemismuodoista. Sosionomiopintojeni edetessä kiinnostuin myös enenevässä määrin nuorten kanssa tehtävästä työstä, vaikka pidän sitä erityisen haastavana alueena. En siksi, että pitäisin nuoria lapsia tai aikuisia hankalampina, vaan koska elämäntilanteena nuoruus on aikaa, jolloin kaikki on muutoksessa. Nuorten kanssa työskentelevillä aikuisilla tulisi olla kykyä muistaa, halua kuulla ja voimaa tukea. Menneisyydestä huolimatta nuorilla on tulevaisuus edessään. Yksikin luotettava aikuinen voi olla merkityksellinen, sillä se voi olla nuoren arjen ainoa tukipilari.

Jäljet 28° -hankkeeseen pääsin mukaan aloitusseminaarissa, jolloin pääsin tekemään työtä sen parissa. Sain seurata projektia läheltä koko sen toiminnan ajan. Harjoittelussa tehtäväkuvani tarkentui, mutta myös laajentui, ja pääsin seuraamaan yhtä taidetyöpajaa alusta loppuun. Tiedottamisen, toimisto- ja kokouskäytänteiden lisäksi sain mahdollisuuden kiertää haastattelemassa nuoria muutamassa pajassa, ja tallensin myös joitakin tuotoksia valokuviksi. Nykyaikana hankkeita ja projekteja on paljon. Niistä saatava tietotaito jää vain hankkeessa toimineiden tietoon, jos sitä ei tallenneta kirjalliseen tai digitaaliseen muotoon. Hankekirjalla on tärkeä merkitys tuon tiedon, taidon ja kokemusten jakamisessa.

Miettiessäni hankekirjan henkeä ja nuorten kanssa tehtävän työn haasteita, aloin hahmottaa käsitteitä, joiden avulla halusin herätellä itseäni, ja muita, miettimään kriittisesti sosiaalialantyyön solmukohtia. Taidelähtöiset hankkeet ovat olleet nosteessa myös nuorten kanssa tehtävässä työssä. Ne voivatkin olla luomassa uudenalaista kohtaamista nuorten kanssa arvosteluvapaassa tilassa, mutta ihmeitä ei niilläkään saada aikaiseksi. Huomasin vakavoituvani miettimään, miksi tarvitaan taideteos, esimerkiksi kaunis kuva, kuten Miina Savolaisen (2008) ”Maailman ihanin tyttö” -näyttelyssä, ennen kuin ammattihenkilöstö

tai jopa omat vanhemmat näkevät nuorena jotain sisäisesti kaunista ja hyvää. Oletamme ehkä metsän vastaavan kuten sinne huudetaan vai ajattelemmeko, että ulkoisen kuvan muuttuessa myös sisäinen kuva muuttuu. Tietenkin positiiviset kokemukset luovat positiivista palautetta, mutta haluaisin uskoa siihen, että jokaisessa on lähtökohtaisesti olemassa sisäistä herkkyyttä, joka kaipaa vain kanavaa tulla ulos. Nuorten kanssa työskentelevän tehtävänä olisi uskoa siihen ja antaa sille mahdollisuus toteutua. Taidepohjaiset hankkeet voisivat olla helpottamassa tuota mahdollisuutta.

Dialogi ja suomalaisuus ovat jo lähtökohtaisesti mielenkiintoinen pari. Ensimmäisenä mieleen tulee Jorma Eton runo ”Suomalainen”, jonka moni varmasti tunnistaa. Siinä kuvataan suomalaista ihmiseksi, joka vastaa kun ei kysytä, kysyy kun ei vastata eikä vastaa kun kysytään, ja joka huutaa rannalla ja vastarannalla huutaa toinen samanlainen. Jos uskomme tuohon mielikuvaan, jokainen ymmärtää millaiset mahdollisuudet dialogilla on spontaanissa vuorovaikutuksessa. Vaikka suomalaisuuden kuvaa on hiukan karrikoitu tuossa runossa, on siinä kuitenkin tiettyä tuttuutta arkielämän kanssa. Siksi dialogin saavuttaminen vilpittömässä, mieltä avartavassa mielessä saattaa tuntua ”läpi harmaan kiven puskemiselta”. Mutta kun ja jos se saavutetaan, en voi ajatella kenenkään haluavan vaihtaa takaisin ”taistelevat metsot” -tyyliin.

Monitoimijuuden olemus on askarruttanut mieltäni opintojeni alusta asti. Harjoittelussa ollessani osa ammattilaisista tuntui käyttävän sitä voimasanan veroisena kannustimena. Yleensä heillä oli myös hyvin synkkä kuva siitä, kuinka toiset ammattikunnat vaikeuttivat heidän työtään. Dialogin puuttuessa on ymmärrettävää, etteivät näkökulmat avaudu eikä toisten tarpeille anneta arvoa; silloin myös kompromissien mahdollisuudet pienenevät. Toisia ei nähdä tasa-arvoisina neuvottelukumppaneina eikä varsinkaan yhteisönä, jonka kanssa pyritään samaan päämäärään. Mielestäni oli lohdullinen ajatus, että luonnonvalinta valitsisi vahvimpien sijasta yhteistyökykyisemmät, mutta valitettavasti monitoimijuuden ongelmiin se ei taida olla ratkaisu.

Yhteisöllisyyden käsite merkitsee meille jokaiselle jotakin, mutta mitä sen pitäisi merkitä meille kaikille? Minä olen liittänyt käsitteen lapsuuden perheeseen ja

maalaiskylämaisemaan; vanhanajan kymmenhenkinen suurperheyhteisö, johon kuului kahden veljeksien perheet, kolmas cp-vammaisen veli ja veljesten äiti asuttamassa samaa taloa. Kaikilla oli sama päämäärä, elää hyvää elämää oman talon suojissa, tehdä työtä, elättää perhe ja kouluttaa lapset. Ulkopuolelta hankitut rahat laitettiin samaan kassaan ja jaettiin kaikkien tarpeisiin ja omaa maataloutta pyöritettiin yhteisvoimin. Minulle yhteisöllisyys hahmottui tätä taustaa vasten yhteisen päämäärän ja voimavarojen yhdistämisen kautta. Rahan vähyyttä enemmän oli vain luovaa selviytymistaitoa.

Tätä työtä kirjoittaessani kävelin välillä ulkona selvittelemässä ajatuksiani ja kuulin lasten leikkien ääniä lähellä olevan alakoulun pihalta. Eri-ikäiset lapset juoksevat ulkona leikkien yhdessä pihaleikkejä. Kaikki tuntevat toisensa hieman yli viidenkymmenen oppilaan koulussa. Suuremmissa kouluissa eivät isommat enää voi leikkiä pikkulasten kanssa, sillä se ei sovi ”imagoon.” Äänet kuuluvat pihalleni vielä viimeisen lukuvuoden ajan, mutta sen jälkeen tämäkin kyläkoulu kokee yhteisönsä kuoleman. Kun raha ja yhteisöllisyys joutuvat samalle viivalle, yhteisöllisyys joutuu väistymään. Soisin yhteisöllisyyden merkitsevän meille edes sitä, ettei rahalla aina saa isompaa ja parempaa ja ettei rahan puute tarkoita aina vähempää ja huonompaa.

Dialogi ei ole mahdollista, jos ei pysty vilpittömästi puhumaan ja kuuntelemaan. Monitoimijainen ympäristö ei toimi, jos dialogia ei synny. Yhteisöllisyys edellyttää itsetuntemusta siitä, millainen olen ja keihin tunnen kuuluvani sekä tahtoa olla vuorovaikutuksessa yhteisönsä kanssa. Taiteen tekeminen ja luovuus pohjaavat myös osaltaan itsetuntemukseen, joka vapauttaa energiaa luovuuden käyttöön. Reflektio liittyy kaikkiin teoriaosuudessa viitattuihin käsitteisiin oleellisesti itsetuntemuksen vahvistumisen kautta.

Juice lauloi ”Musta aurinko nousee” -kappaleessaan *kun henki on vahva, vähäkin työ, riittää maailman luomiseen*. Valitettavasti hengen ollessa heikko, ei suurempikaan työ riitä luovan, dialogisen, monitoimijaisen ja yhteisöllisen maailman luomiseen. Ajatus renessanssi-ihmisestä on minusta entistä houkuttelevampi. Kun tietää vähän kaikesta, on suuremmat mahdollisuudet ymmärtää, miten maailma toimii.

Jäljet 28° -hanke oli monialainen ja pitkäaikainen yhteistyön hedelmä Lappeenrannan alueella. Se antoi nuorille kosketuksia taiteen ja kulttuurin maailmaan, josta voi olla mahdollista löytää uudenlaista energiaa arjen harrastetoimintaan tai tulevaisuuden ammattiin. Taiteilijoille se tarjosi ainutlaatuisen tilaisuuden katsoa nuorten sielunmaisemaan näiden omassa tutussa ympäristössä. Opettajille ja ohjaajille se loi uusia yhteistyömahdollisuuksia erialaisten toimijoiden kanssa. Minulle, sosiaalialan opiskelijalle, tämä hanke pystyi tarjoamaan kaikkea sitä, mitä odotan tulevalta työelämältäkin: mielenkiintoisia ihmisiä, haastavia tilanteita, osaamisen ääri rajoille menemistä ja työtoverien tukea. Henkilökohtaisella puolella se tarjosi yhden unelman toteutumisen hankekirjan muodossa, eikä ammatillisessa mielessä hanke jäänyt yhtään huonommaksi. Sain harjoitusta niin vuorovaikutus-, viestintä- ja kanssakulkemisen taidoissa kuin myös reflektointi-, työyhteisössä toimimisen sekä työn organisoimisen ja johtamisenkin taidoissa. Myös tutkimisen ja kehittämisen taidot saivat lisävalaistusta hankkeen myötä. Kaikki edellä mainitut ovat sosionomin työssä tarvittavia ydintaitoja.

Vaikka Jäljet 28° -hanke loppui keväällä 2011, nuorten taidetyöpajatoiminta jatkuu Etelä-Karjalan lastenkulttuurikeskus Metkun alaisuudessa. Hankkeet tulevat ja menevät, mutta projektien tavoitteena on saada hyväksi havaitut toimintatavat jäämään pysyviksi käytänteiksi. Kulttuuritoimen ja kasvatustoimen yhteistyö kantoi herkullisen hedelmän, kun Kulttuuripolku-suunnitelma liitettiin osaksi perusopetuksen kuntakohtaista opintosuunnitelmaa 1.8.2011 alkaen (Lappeenrannan kaupunki 2011). Samanlaista yhteistä ponnistusta kaivattaisiin myös sosiaali- ja kulttuurialan kesken. Nuoret taiteen tekijöinä -tutkimus valmistuu vuoden 2011 aikana, ja se tuo omalta osaltaan uutta ja mielenkiintoista tietoa taiteen ja luovuuden mahdollisuuksista nuorten kanssa tehtävässä työssä.

Opinnäytetyöprosessi sai minut näkemään sosiaalialantyylin hiukan erilaisesta näkökulmasta. Prosessi vei minut epätoivon syövereihin, mutta myös riemullisesti maailman huipulle. Se sai minut sekä itkemään että nauramaan. Toisin sanoen ymmärsin olevani sosiaalialalla tekemisissä luovan työn kanssa, enkä vain tämän opinnäytetyön ja hankekirjan parissa. Tähän asti olin mieltänyt sosiaalialan nimenomaan tiedon valtakunnaksi. Tiedon, joka auttaa kohtaamaan

ihmisiä vaikeissa tilanteissa. Uusien asioiden äärellä luova ajattelu voi tuoda sosiaalialan työhön tarvittavan lisäpotkun, jotta saan ”joustoja polviin ja nöyryyttä nikamiin”. Vain sitä kautta ihminen voi todella kohdata toisen ihmisen.

Opiskelijana olen voinut keskittyä kohtaamiseen ja jättää tietopuolisen osaamisen ammattilaisten huoleksi. Mietinkin nyt, mitä tulee tapahtumaan, kun valmistun. Katoaako herkkyys kuulla, kun täytyy keskittyä siihen, että menetelmät ja tiedot ovat oikeat oikeassa paikassa. Ihmisten, ja varsinkin nuorten, kanssa tehtävässä työssä se, kuinka kohdataan, katsotaan ja kuullaan, on erityisen merkityksellistä. Jos siirryn ”pimeälle puolelle”, pelkän tiedon valtakuntaan, minulla on vastaus jokaiseen kysymykseen, niihinkin, joita ei edes kysytä. Mutta jos nöyryys elämää kohtaan säilyy, on mahdollisuus itse kysyä ja kohdata ihmiset kanssakulkijoina ja -kokijoina.

”Valon puolella” kulkemiseen kannustaa Mark Levensonin (2006, 20) kirjoitus, jossa hän miettii, mistä näitä ääliöitä oikein tulee:

Useimmat ääliöt syntyvät meidän seurassamme! Meidän hoppuilumme, kompromissihaluttomuutemme, vankkumattoman uskomme ainaiseen oikeassa olemiseen synnyttää ympärillemme paljon ääliöitä. Me riisumme heiltä lahjakkuuden, oikeuden toisenlaisiin kokemuksiin kuin omamme, omat näkemykset ja lopulta ihmisarvon - ja katso, siinä on aivan uusi ääliö... Jos maltan kohdata matkallani heistä muutamia, vähenee ääliöiden määrä radikaalisti. Ja ennen kaikkea: ympärilläni oleva maailma joutuu kohtaamaan yhden ääliön vähemmän.

LÄHTEET

Anttonen, E. & Lehmusoksa, U. 2010. Kun kokemus tulee näkyväksi: ”Löytäjää saa pitää”. Nuorisotutkimus 4, 57–62.

Bardy, M. 2007. Taiteen paluu arkeen. Teoksessa Bardy, M., Haapalainen, R., Isotalo, M. & Korhonen, P. (toim.) Taide keskellä elämää. Helsinki: LIKE, 21–33.

Ellonen, N. 2008. Yhteisöllisyys nuorten hyvinvoinnin ja turvallisuuden rakentajana. http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=416 (Luettu 1.9.2010)

Forsius, A. 1999. Mitä taide on? <http://www.saunalahti.fi/arnoldus/taide.html> (Luettu 10.4.2011)

Haapanen, S. 2009. Taide luo nuorisotyössä eettistä kasvutilaa. http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=621 (Luettu 7.9.2010)

Hyyppä, M. 2002 Elinvoimaa yhteisöstä - sosiaalinen pääoma ja terveys. Jyväskylä: PS-kustannus.

Hyyppä, M. 2005. Me – hengen mahti. Jyväskylä: PS-kustannus.

Isoherranen, K. 2008a. Vuorovaikutuskulttuuri muutoksessa. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY, 49–83.

Isoherranen, K. 2008b. Yhteistyön uusi haaste – moniammatillinen yhteistyö. Teoksessa Isoherranen, K., Rekola, L. & Nurminen, R. Enemmän yhdessä – moniammatillinen yhteistyö. Helsinki: WSOY, 26–48.

Isokorpi, T. 2008. Pää pyörällä – Kaaoksesta rauhoittumiseen ja aitoon läsnäoloon. Jyväskylä: PS-kustannus.

Karjalainen, A-L. 2010. Reflektiivinen kirjoittaminen. www.ahot.utu.fi/tyoryhmat/sosiaali/index/karjalainen10092010.pdf (Luettu 19.4.2011)

Kellosalmi, J. 2009. Kuullaanko, kuunnellaanko, tullaanko nähdyksi? http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=641 (Luettu 8.9.2010)

Kinnunen, H-M. 2009. Nuoret ja taide, Myrsky ja laineet. http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=620 (Luettu 1.9.2010)

Korkiamäki, R. 2008. Surffailua arjessa. Tila, aika ja vuorovaikutus nuorten yhteisöllistä kuulumista jäsentämässä. Teoksessa Roivainen, I., Nylund, M. Korkiamäki, R. & Raitakari, S. (toim.) Yhteisöt ja sosiaalityö. Kansalaisen vai asiakkaan asialla? Jyväskylä: PS-kustannus, 173–192.

Korpinen, S. 2008. Nuoret ja yhteisöllisyys. http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=418 (Luettu 7.9.2010)

Kotilainen, S. 2009. Nuorten taiteellinen toiminta: tehoysteiskunnan kiristävän otteen vastavoima. http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=624 (Luettu 7.9.2010)

Kotilainen, S. & Siivonen, K. 2010. Voimaa taiteellisesta toiminnasta. Nuorisotutkimus 4, 1-3.

Kotilainen, S., Siivonen, K. & Suoninen, A. 2010. Nuoret taiteen tekijöinä. Myrsky-hankkeen väliarviointi. Helsinki: Nuorisotutkimusverkoston verkkojulkaisuja 31. http://www.nuorisotutkimusseura.fi/sites/default/files/verkkojulkaisut/Myrskyraportti_verkkojulkaisuja%2031.pdf (Luettu 14.4.2011)

Krappala, M. 2004. Avoin tila lapsen ja aikuisen välillä. Teoksessa Sava, I. & Vesänen-Laukkanen, V. (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus, 167–180.

Känkänen, P. 2006. Taidelähtöiset työmenetelmät lastensuojelussa. Teoksessa Forsberg, H., Ritala-Koskinen, A. & Törrönen, M. (toim.) Lapset ja sosiaalityö. Jyväskylä: PS – kustannus, 129–148.

Lappeenrannan kaupunki 2011. http://kokoushallinta.lappeenranta.fi/dynastyweb/cgi/DREQUEST.PHP?page=meeting_frames. (Luettu 6.9.2011)

Lappeenrannan lasten ja nuorten hyvinvointiselonteko IV 2011–2014.

Leppä, T. 2010. Tavoitteellinen nuorisotyö koulussa – monialaista tukea kasvuun, hyvinvointiin ja yhteisöllisyyteen. Nuorisotutkimus 3, 74–84.

Levengood, M. 2006. Riemujen rikkaus ja surujen summa. Helsinki: Schildts.

Myllyniemi, S. 2009. Taidekohtia – Nuorisobarometri 2009. Helsinki: Yliopistopaino.

Määttä, M. & Väänänen-Fomin, M. 2009. Yhteinen tavoite, eriytyneet ohjausjärjestelmät – lasten ja nuorten hyvinvointiin liittyvän suunnittelun normiohjaus. Teoksessa Raitakari, S. & Virokannas, E. (toim.) Nuorisotyön ja sosiaalityön jaetut kentät – puheenvuoroja asiantuntijuudesta, käytännöistä ja kohtaamisista. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto, 63–80.

Opetusministeriö 2004. Luovuuskertomus: ehdotus hallitusohjelmassa tarkoitetun luovuusstrategian tekemisen luonteesta, lähtökohdista ja toteuttamisen tavoista. http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut/2004/luovuuskertomus_ehdotus_hallitusohjelmassa_tarkoitettun_luovuuss?lang=fi (Luettu 12.4.2011)

Parviainen, J. 2006. Kollektiivinen tiedonrakentaminen asiantuntijatyössä. Teoksessa Parviainen, J. (toim.) Kollektiivinen asiantuntijuus. Tampere: Tampereen yliopistopaino Oy, 155–187.

- Pirilä-Martti, M. 2008. Jäljet 28°- itäistä pituutta -hankehakemus.
- Pirilä-Martti, M. 2011. Myrsky ja sen jäljet Lappeenrannassa. Teoksessa Kulta-lahti, M. (toim.) Jäljet 28°. Lappeenranta: Kulttuuritoimi.
- Pyhäjoki, J. 2011. Eväitä yhdessä toimimiseen – Dialogisuus ja verkostot koulu-tus -luentomateriaali. 3.2.2011. Imatra.
- Raitakari, S. & Virokannas, E. 2010. Jaettujen kenttien haasteet ja mahdollisuu-det – näkökulmia nuorisotyön ja sosiaalityön rajapinnoille. Nuorisotutkimus 3, 85–89.
- Rauas, M. 2010. Nuorisotyön eettisyys kehittämishaasteena. Nuorisotutkimus 3, 90–94.
- Ruokoniemi, H. 2009. Taipuuko taide välineeksi?
http://www.kommentti.fi/sivu.php?artikkeli_id=622 (Luettu 7.9.2010)
- Saresma, T. 2003. Häivähdys kauneutta. Taide suomalaisessa arjessa. 2. pai-nos. Kansanvalistusseura: Helsinki.
- Sava, I. 2007. Katsomme – näemmekö? Luovuudesta, taiteesta ja visuaalisesta kulttuurista. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Sava, I. & Katainen, A. 2004. Taide ja tarinallisuus itsen ja toisen kohtaamisen tilana. Teoksessa Sava, I. & Vesanen-Laukkanen, V. (toim.) Taiteeksi tarinoitu oma elämä. Jyväskylä: PS-kustannus, 22–39.
- Savolainen, M. 2008. Maailman ihanin tyttö. Helsinki: Blink Entertainment Oy.
- Seikkula, J. & Arnkil, T. 2009. Dialoginen verkostotyö. Helsinki: Terveystyön ja hyvinvoinnin laitos.
- Siurala, L. 2011. Monialaisen yhteistyön toimintamalleja. Teoksessa Aaltonen, K. (toim.) Nuorten hyvinvointi ja monialainen yhteistyö. Helsinki: Tietosanomat Oy.
- Tuomi, I. 2005. Yhteisöllisyyden paluu tietoyhteiskuntaan. Teoksessa Hautamä-ki, A., Lehtonen, T., Sihvola, J., Tuomi, I., Vaaranen, H. & Veijola, S. (toim.) Yh-teisöllisyyden paluu. Helsinki: Gaudeamus, 132–162.
- Uusikylä, K. & Piirto, J. 1999. Luovuus – taito löytää, rohkeus toteuttaa. Jyväsky-lä: Atena kustannus.
- Valtaoja, E. 2007. Ihmeitä – Kävelyretkiä kaikkeuteen. 3. painos. Ursan julkaisu-ja 105. Helsinki.
- Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Helsinki: WSOY.

Sisältö

Kohtaamisia ja tömähdyksiä Projektiaavustaja Merja Kultalahti

Taidetta ja musiikkia Joutsenossa Taiteilija Soile Turkia

Hajanaisia havaintoja Opettaja Raimo Alaraatikka

Matkalla tuntemattomaan Taitelija Mirva Inkilä

Jäljet 28°- työpajat

Keramiikka, lasi ja koru

Kuvataide ja muotoilu

Media, elokuva ja luova kirjoittaminen

Tanssi, teatteri ja musiikki

Luennot ja tapahtumat

ITE-taide seminaari

Rock miehen luovuus ja energia

Willikino - elokuvafestivaalit

Räppiklinikka

Perheelle parasta - tapahtuma

Jäljet 28°- näyttelyviikko 2010

Romuttamo

Sana kiertää

Mitä onni on

Hyrde vieraana

Lava haltuun

Matkalla ajassa - seminaari

Katu-uskottava nuorisotyö - luento

Globen uupuneet ilmastotyöpajat

Stand up - klubi

Jäljet 28°- näyttelyviikko 2011

Jäljet 28° - happening

Hyvinvoinnin mittareita etsimässä Projektiaavustaja Merja Kultalahti

Myrsky ja sen Jäljet Lappeenrannassa Projektivastaava Minna Pirilä-Martti

Jäljet minussa

nousi Myrsky uudelta maalta
pähee puhuri etelästä
pisti nuoret taiteen töihin
pani töihin maan toivot

puhalsi halki suomen salon
maan pisti mullin mallin

nosti Myrsky Lappeelta Jäljet
kutsui taiteentekijät takomaan
opettajat opeille uusille
oppilaat sotelta auttamaan

nousi nuoret kutsuttaessa
tuunaamaan taidetta todella

jätti jäljet sydämiin
Jäljet näkyviin Lappeelle
näkyä silmistä syvältä
nuorten työstämä todellisuus

Merja Kultalahti

Kohtaamisia ja tömähdyksiä Projektiavustaja Merja Kultalahti

Ihmisten kohtaamiset ovat kuin saippuakuplien leijuntaa leppeässä tuulessa. Jos ne tömähdyvät toisiinsa liian rajusti, kuplat räiskähtävät rikki, eikä minkäänlaista kohtaamista tapahdu. Mutta sopivassa ympäristössä, hitaasti kiiruhtaen, kaksi kuplaa voi leijailta yhteen ja kohdata aivan uudella tavalla, muodostamalla yhteisen tilan; kaksoiskuplan.

Yhteenkuulumisen ja yhdessä tekemisen malli opitaan varhaislapsuudessa. Jos mallia ei ole ollut, pois oppiminen vanhasta on vaikeaa. Jäljet 28° - kaltaiset hankkeet antavat mahdollisuuden yhdessä ololle, uusille tilanteille ja erilaisten asioiden kohtaamiselle.

Monitoimijainen ympäristö tuo oman mielenkiintonsa yhteistyöhön, sillä neuvottelutaitoa ja kykyä kuulla tarvitaan erityisesti silloin, kun puhutaan erilaista "kieltä" tai katsotaan tilanteita oman toimintakulttuurin läpi. Monitoimijaisen mallin vahvuutena on laaja-alainen osaaminen, joka parhaimmillaan luo turvallisen toimintaympäristön, jossa alkaneet prosessit viedään yhdessä loppuun asti.

Ohjaajille on haasteellista heittäytyä mukaan tilanteisiin, jossa kuljetaan kokijoiden ja tekijöiden rinnalla ja annetaan heidän valita oma suuntansa ja tahtinsa. He joutuvat tarkastelemaan maa-

ilmaa uudelta näkökulmasta ja miettimään, miten paljon, miten aikaisin ja mitä nuoret ovat joutuneet näkemään ja kokemaan. Tässä hankkeessa jätettiin "aikuinen tietää parhaiten" asenne narikkaan ja mahdollistettiin yhteisen tilan rakentaminen. Siitä huolimatta nuorisoryhmän kohdatessa ohjaavan aikuisen, on joukossa aina joku, jota EVVK. Osa on "ihan sama" meiningillä mukana, mutta myös aitoa kiinnostusta osoittavia mahtuu aina joukkoon. On haastavaa saada kaikki, joskus jopa yksikin, mukaan toimintaan.

Nuorelle kohtaaminen uuden taidemuodon tai innostavan ohjaajan kanssa voi tarjota mahdollisuuksien tilan, jossa syttyy pienen kipinän ansiosta suuri roihu, usko itseensä ja omiin kykyihin. Yksi hyväksyvä katse saattaa olla riittävä kimmoke, sillä se voi olla hänen ensimmäisensä.

Kyynisyys ei vie eteenpäin eikä karaise nuoria, vaikka ilmeisesti sillä sitä perustellaan. Kun nuoriso pyytää meitä peilikseen, kuvastammeko vilpittömästi hyväksyvää tukea, jos kohtaamiset ovat haasteellisia ja resurssit on venytetty äärimilleen.

Taide voi olla osallistavaa ja viestiä toivoa paremmasta tulevaisuudesta. Taidelähtöiset menetelmät voivat omalta osaltaan helpottaa ajan ja tilan raivaamista nuoriso- ja sosiaalialantöihin. Kun osallistujat luovat omat tavoittelun kohteensa, he ilmaisevat samalla sen, mikä on juuri heille tärkeää. Kun tuotoksia ei arvos-

tella eikä arvoteta aikuisten tai taiteiden mittapuiden mukaan, vaan pääpaino on vuorovaikutuksessa ja siinä viestissä, että nuoret ovat jo nyt riittäviä, arvokkaita ja ainutlaatuisia, he saavat ilmaisussaan oman normistonsa esiin aikuisten sijaan.

Hyvinvoinnin mittareita etsimässä Projektiavustaja Merja Kultalahti

Hyvinvoinnin määrittely tarkasti on ongelmallista, koska jokainen hahmottaa hyvinvointinsa omalla tavalla. Hyvinvointia voidaan määrittää perusturvallisuuden, terveyden, itsensä toteuttamisen ja yhteisössä täysivaltaisesti toimimisen kautta.

Kansantaloustieteilijöiden ajatuksissa kaikki virtaa; mitä enemmän ihmisillä on varaa kuluttaa sitä paremmin asiat ovat. Hyvinvoinnin mittarit ovat tuttuja poliitikkojen vaalipuheista. Siellä välkkyvä täystyöllisyys, bruttokansantuotteen kasvu, pankkitoiminnan vakaus ja inflaation sopiva kehitys. Luovuutta käytetään uusien kilpailuvalttien keksimiseen, jotta hyvinvointivaltio voi hyvin.

”Terve sielu terveessä ruumiissa”, kiteyttäisi ehkä terveydenhuolto. Valistuksella ja suosituksilla ohjataan ihmisiä terveiden elämäntapojen piiriin ja tasapainoiseen tulevaisuuteen. Hyvinvoinnin mittarina toimii kattava verkosto äitiysneuvolasta vanhustenhuoltoon ja näin saavutetaan kansalaiset vauvasta vaariin. Luovuus on yksi terveyden merkeistä ja sitä tarvitaan entistä enemmän, jotta sopeudutaan kiristyvään työtahtiin ja muuttuvaan työnkuvaan.

Missä sosiaalinen haaste, siellä sosiaalialantyo. Sosiaalialan kulmakivenä on tasa-arvoinen perusturva, mutta myös ihmisyyden toteutuminen yhteisössä. Sosiaalialantyo pyrkii aktivoimaan ja tukemaan oman elämänsä asiantuntijaa. Hyvinvoinnin mittareita ovat turvallisuus, ihmisten kokemus tarpeellisuudesta omassa yhteisössään ja mahdollisuus vaikuttaa omaan elämäänsä. Luovuus on avointa mieltä vuorovaikutussuhteissa ja ratkaisujen löytämistä haasteellisiin tilanteisiin.

Taide taiteen vuoksi voi tuoda elämyksen taideteoksen kokijalle. Moni on tuntenut sen kohdatessaan jotain kaunista, koskettavaa tai puhuttelevaa. Kansan hyvinvointiin taiteilla on vaikutusta, jos toiminta viedään sinne missä ihmiset ovat, arkeen. Kulttuuri ja taideala vaalivat moninaisuutta, sielun ja hengen vapautta, tunteiden tunnistamista ja liittymistä ympärillä oleviin ihmisiin. Hyvinvoinnin mittareina toimivat sekä kansalaisten mahdollisuudet tavoittaa kulttuuri ja taiteet että jokaisen oikeus päästä toteuttamaan itseään niiden kautta. Luovuus on taiteellista lahjakkuutta, näkemistä tai kokemista uudella tavalla, vapautta tehdä toisin ja uskallusta näyttää se muille.

Ihmisten tavoin, myös yhteiskunnan osa-alueet tarvitsevat toisiaan. Kansantalous, terveydenhuolto, sosiaaliala sekä kulttuuri ja taiteet kietoutuvat yhteen tavalla jos toisellakin. Kriittisyys,

epäkohtien nostaminen keskusteluun, tasa-arvon puolustaminen ja osattomien asialla oleminen kuuluvat niin terveydenhuollon, sosiaalialan kuin taiteidenkin tehtäviin. Kaikkien päämäärä on yhteisön hyvinvointi. Kulttuuri ja taiteet erottuvat muista viestittämällä, ettei aina tarvitse tehdä tai suorittaa, joskus voi ja täytyy vain olla. Luominen vaatii joutilasta vapautta. Oma aika suo mahdollisuuden tutkiskella itseään, tuuletella tunteita ja tunnistaa niitä. Samalla luodaan henkistä tilaa moninaisuudelle ja hyväksyvälle välittämislle.

Jäljet 28° - itäistä pituutta toi taiteenalat arkeen, lähelle nuoria, turvallisesti hypisteltäväksi, tarkasteltaviksi ja harkittaviksi. Taidetyöpajojen tavoitteena oli nuorten hyvinvoinnin lisääminen, mahdollistaa onnistumisen elämyksiä sekä tuoda heille näkyvyyttä ja kuuluvuutta, mutta myös luoda vuorovaikutusta taiteilijoiden ja taiteiden kanssa. Dialogin ja vilpittömän kohtaamisen kautta syntyi jotain uutta ja erityistä. Taidetyöpajoissa oli tärkeää, että pajojen sisällöt määriteltiin yhdessä nuorten kanssa, sillä ylhäältäpäin annettuna ne paremminkin vierauttavat kuin voimauttavat. Määrittely varmisti myös sen, että töissä näkyi nimenomaan nuorten arkikulttuuri, ei ohjaajien. Ryhmässä tekeminen ja erilaisuuden tunnistaminen toimivat moninaisuuden ymmärtämisen pohjana; luovasti toisin tekeminen auttaa avartamaan mieltä ja tuo yhden hyväksymisen tason lisää meille jokaiselle.

Aluksi ... on unelma Merja Kultalahti

Aikuisilla on liian usein tapana ohittaa nuoren erilainen ja hauras haave epärealistisena haihatteluna. Saatamme ajatella, että nuorten tapa hahmottaa maailmaa on yksipuolisen vääristynyt ja he "turmelevat" kaiken sen, minkä aiempi sukupolvi on luonut. Hyvät tavat unohtuvat ja niin puhuttu kuin kirjoitettukin kieli muuttuu primitiiviseksi murahteluksi ja tekstiviestien lyhenteiksi.

Suvaitsevaisuuden lähettiläs, professori Esko Valtaoja haluaa siirtyä suppeasta humanista näkökulmasta laajempaan avaruudelliseen näkökulmaan. Ihminen, joka uskaltaa myöntää, että mörköjä on huomattavasti enemmän suljetun oven pimeämmällä puolella, myöntää myös epärealististen pelkojen ja sokeiden pisteiden vaikutuksen omaan työhönsä. Se olisi tervetullut lisä omiinkin ammatillisiin työmenetelmiin. Mutta aiheeseen liittyen, ajattelin hänen kirjoitustaan puhutun, kuullun, kirjoitetun ja luetun sanan mahdista.

Sanan ilmenemismuodolla ei hänen mielestään ole väliä, sillä tietokoneiden ja kännyköiden kanssa kasvanut nuoriso ymmärtää sanan voiman siinä kuin heidän vanhempansakin. He vain käyttävät erilaisia sanoja, eri tavoin ja eri tarkoituksiin. Kuten jokainen sukupolvi on tehnyt ja tulee tekemään. Esimerkkinä hän käyttää

Blaken runon "Tyger" suomennusta. Kun vanhempi sukupolvi suomensi säkeen, "What immortal hand or eye / Dare frame thy fearful symmetry?" ylevästi tyyliin, "Kenen käsi kuoloton / symmetriasi luonut on?" tykitti nuorempi sukupolvi, "Sun kurvis #x..tu lumoo mut".

Onko erilainen aina huonoa? Pitääkö kaiken olla kuten ennen? Miksi toiseus pelottaa meitä? Miksi on vaikeaa hyväksyä ja tukea? Olisi jo aika oppia historiasta sen verran, että jokainen nuorisukupolvi on kokenut vuorollaan saman epäuskon ja ihmetyksen: meistäkin tuli kunnan ihmisiä, kaikesta huolimatta.

Nuorten kanssa työskennellessä kohtaamisen tulisi olla suvaitsevaista, dialogista, kunnioittavaa ja hyväksyvää tukemista. Tilan, jossa kohdataan, tulisi huokua moninaisuutta, yksilöllisyyttä, avoimuutta ja kiireettömyyttä. Taidelähtöiset menetelmät voivat omalta osaltaan helpottaa tällaisen ajan ja tilan raivaamista myös nuoriso- ja sosiaalialantööhön. Kun osallistujat luovat omat tavoittelun kohteensa, he ilmaisevat samalla sen, mikä on juuri heille tärkeää. Tällaisessa ympäristössä unelmat voivat syntyä ja kukoistaa.

Kyynisyys ei vie eteenpäin eikä karaise nuoria, vaikka ilmeisesti sillä sitä perustellaan. Kun nuoriso pyytää meitä peilikseen, ku-

vastammeko vilpittönty hyväksyvää tukea, jos kohtaamiset ovat haasteellisia ja resurssit on venytetty äärimilleen. Jäljet 28° - itäistä pituutta - taidetyöpajat vastaavat omalta osaltaan tähän haasteeseen tuomalla taiteen ja kulttuurin mahdollisuudet lähelle nuoria, tekemällä hedelmällistä moniammatillista yhteistyötä ja panostamalla ammattitaitoisiin ryhmänohjaajiin, jotka luovat turvallisen ympäristön unelmien syntymiselle.

Martin Luther Kingillä oli unelma tasa-arvoisesta maailmasta, joka pikkuhiljaa toteutuessaan muuttaa elinympäristöämme. Vaikkei unelma ole täydellisesti toteutunut, on se silti muuttanut niin henkistä kuin fyysistäkin maailmaa uudenlaiseksi. Unelman ansiosta ihmiset ovat hiukan tasa-arvoisempia, suvaitsevaisempia ja vapaampia kuin ennen. Harvoin haave on ihmiskuntaa järjestyttävä, mutta aina se muuttaa haaveilijan maailmaa. Jos nuoren unelman peilinä on aikuinen, joka pystyy ottamaan vastaan kysyvän katseen, hauraan toiveen, kuiskauksen desibelien takaa ja vilpittömästi vastaamaan äänettömään kysymykseen myöntävästi, saa unelma siivet ja kaikki on mahdollista.

Tämä hankekirja tekee yhden minun unelmistani todeksi. Jo kirjan koostaminen sosionomiopintojen opinnäytetyönä olisi ollut toteutunut haave. Kun siihen yhdistyi nuorten kanssa toimiminen sekä kulttuuri ja taide, oli kysymys unelmien täyttymisestä. Voin

vain toivoa, että nuoret, jotka ovat olleet mukana tekemässä minun haaveistani totta, ovat löytäneet itselleen omia unelmia tavoiteltaviksi.